

Kansallinen metsäohjelma 2010
Seurantaraportti 2004

Maa- ja metsätalousministeriö
MMM:n julkaisu 4/2005

Kansallinen metsäohjelma 2010 – seurantaraportti 2004

Julkaisija

Maa- ja metsätalousministeriö

Tekijät

Kari Valtonen (toim.)

Kannen kuva

Metla/Erkki Oksanen

ISSN 1238-2531

ISBN 952-453-221-2

Taitto: Metla/Anne Siika

Kijapaino: Vammalan kirjapaino Oy, Vammala 2005

Kuvailulehti

Julkaisija	Maa- ja metsätalousministeriö	Päivä	huhtikuu, 2005
Tekijä(t)	Kari Valtonen (toim.)		
Julkaisun nimi	Kansallinen metsäohjelma 2010 – seurantaraportti 2004		
Tiivistelmä	<p>Metsäneuvosto ja sen sihteeristö työryhmineen seuraavat Kansallisen metsäohjelman 2010 toteutumista. Tämä on ohjelman toteumista vuonna 2004 kuvaava raportti. Seurantatyössä havaittiin, että massa- ja paperiteollisuuden tuotanto ja kapasiteetin käyttöasteet nousivat edelleen vuonna 2004. Sen sijaan sahatavaran ja puulevyjen tuotanto pysyi ennallaan. Metsäteollisuuden investointitahti hidastui ja sahauskapasiteettia supistettiin hiukan. Puutuoteteollisuuden kehityksessä on ollut 2000-luvulla myönteistä puutuotteiden jalostusasteen kohoaminen ja kotimaisen käytön lisääntyminen. Sen sijaan puutuoteteollisuuden viennin arvo ja kotimaisen ainespuun käyttö eivät ole kehittyneet ohjelman tavoitteiden mukaisesti. Raakapuun tuonti kasvoi edelleen vuonna 2004.</p> <p>Työllisyys on säilynyt ennakoitua parempana. Metsäenergian tuotanto ja metsänhoito- ja perusparannustyöt ovat lisääntyneet ohjelman mukaisesti kunnostusojitusta lukuun ottamatta. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma (METSO) eteni suunnitellun mukaisesti ja metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen kartoitus saatiin päätökseen. Metsien virkistyskäytön merkitys kasvoi edelleen ja matkailusektorilla toimijoiden välinen yhteistyö tehostui. Metsäsektorin koulutuksen ja tutkimuksen yhteistyö vahvistui. Kansainvälisessä metsäpolitiikassa Suomi jatkoi aktiivista toimintaansa.</p> <p>Alueellisten metsäneuvostojen rooli metsäalan alueellisena yhteistyöelimenä on vakiintunut. Vuonna 2004 aloitettiin alueellisen metsäohjelmien tarkistus vuosiksi 2006-2010.</p>		
Asiasanat	Kansallinen metsäohjelma 2010, metsätalous, metsäteollisuus, ekologinen kestävyys, metsänhoito, luonnonhoito, osaaminen, kansainvälinen politiikka		
Julkaisusarjan nimi ja numero	MMM:n julkaisuja 4/2005		
Julkaisun teema			
	ISSN 1238-2531	ISBN	952-453-221-2
	Sivuja 52	Kieli	Suomi
	Luottamuksellisuus Julkinen	Hinta	
Julkaisun myynti/jakaja	Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus (Tike)		
Julkaisun kustantaja	Maa- ja metsätalousministeriö		
Painopaikka ja -aika	Vammalan kirjapaino Oy, Vammala 2005		
Muut tiedot			

Sisällysluettelo

Alkusanat	7
Kansallisen metsäohjelman seurantaraportin 2004 tiivistelmä	8
Kansallisen metsäohjelman 2010 päätavoitteet	9
Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelman toteutuminen metsäsektorin kannalta	11
Metsäteollisuudella kasvumahdollisuuksia	14
Metsätalous kannattaa ja työllistää	18
Ekologinen kestävyys turvataan	23
Metsät hoidetaan hyvin	28
Metsistä virkistystä ja luonnontuotteita	33
Metsäosaamista vahvistetaan	35
Suomi on aktiivinen kansainvälisessä metsäpolitiikassa	37
Alueellisten metsäneuvostojen toiminta vuonna 2004	40
Liite 1. Metsäneuvoston toiminta vuonna 2004	41
Liite 2. METSO-monimuotoisuusohjelman toteutuminen vuonna 2004	46

Alkusanat

Toimintaympäristössämme on tapahtumassa suuria muutoksia. Talouden globalisaatio, EU:n laajentuminen ja ympäristö- ja energiakysymysten korostuminen vaikuttavat yksittäisten kansalaisten ja yritysten toimintaan. Tässä muutoksessa metsät tarjoavat edelleen monia mahdollisuuksia työtilaisuuksina, hiilivarastona ja monimuotoisuuden lähteenä tai virkistyspaikkana. Kansallinen metsäohjelma 2010 edistää mahdollisuuksien hyödyntämistä. Ohjelman avulla kehitetään metsien hoitoa, käyttöä ja suojelua taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla.

Kansallinen metsäohjelma 2010 on laadittu ja sitä toteutetaan laajapohjaisella yhteistyöllä sekä kansallisella että alueellisella tasolla. Ohjelman tavoitteet ovat haasteelliset, oli sitten kyse kotimaisen puun käytöstä, puutuoteteollisuuden viennistä tai metsien suojelun tasosta. Tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan kaikkien mukana olevien tahojen tiivistä ja uutta luovaa yhteistyötä.

Ohjelman toimeenpanorakenteet mahdollistavat hyvän yhteistyön. Kansallisessa metsäneuvostossa, sen sihteeristössä ja seurantaryhmissä sekä alueellisissa metsäneuvostoissa on mukana sekä valtiovallan, yritys-elämän, etujärjestöjen että suojelujärjestöjen ja muiden sosiaalipartnereiden edustajia. Kukin taho toteuttaa ohjelmaa omilla toimenpiteillään ja rahoituksellaan. Mitä paremmin tässä työssä onnistutaan eri tahojen toimien yhteensovittamisessa, sitä parempi on koko Suomen monipuolisen metsäsektorin kilpailukyky.

Kansallinen metsäohjelma 2010 on pian toteutuksensa puolivälissä. Ohjelman toteutumista ja vaikutuksia seurataan muun muassa seurantaraporttien muodossa. Tässä vuoden 2004 seurantaraportissa paneudutaan tarkastelemaan yleisen toimialan kehityksen lisäksi ohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi tehtyjä toimenpiteitä. Seurantaraportti on valmisteltu metsäneuvoston sihteeristön ja seurantaryhmien yhteistyönä ja hyväksytty metsäneuvostossa.

Kiitän lämpimästi kaikkia Kansallisen metsäohjelman 2010 toimeenpanossa ja tämän seurantaraportin valmistelussa mukana olleita tahoja ja henkilöitä arvokkaasta ja hyvin tehdystä työstä.

Juha Korkeaoja
Maa- ja metsätalousministeri

Kansallisen metsäohjelman seurantaraportin 2004 tiivistelmä

Suomen massa- ja paperiteollisuuden tuotanto ja sen myötä kapasiteetin käyttöasteet nousivat edelleen vuonna 2004. Sen sijaan sahatavaran ja puulevyjen tuotanto pysyi lähes koko ohjelma-kauden vallinneella tasollaan. Metsäteollisuuden 2000-luvun alkuvuosien investointitahti on hidastunut ja lisääntyvä kansainvälinen kilpailu etenkin saha- ja vaneriteollisuudessa voi aiheuttaa tuotannon supistuksia Suomessa. Kansallisessa metsäohjelmassa asetettua puutuoteteollisuuden viennin arvon kaksinkertaistamistavoitetta vuoteen 2010 mennessä ei saavuteta ilman erityistoimenpiteitä. Vuonna 2004 viennin arvo oli 2,5 miljardia euroa ohjelmassa asetetun tavoitteen ollessa 4,5 miljardia euroa vuoden 2004 rahanarvossa. Myönteistä alan kehityksessä on ollut puutuotteiden jalostusasteen kohoaminen ja tuotteiden kotimaisen käytön lisääntyminen.

Teollisuuden raakapuun käyttö on lisääntynyt. Suuri osa puunkäytön lisäyksestä on ollut tuontipuuta. Raakapuun tuonti on lisääntynyt vuoden 1999 noin 13 miljoonasta kuutiometrillä vuoden 2004 noin 17 miljoonaan kuutiometriin. Vuotuinen kotimainen hakkuukertymä on pysynyt 2000-luvun 60–61 miljoonassa kuutiometrissä. Kansallisen metsäohjelman hakkuukertymätaavoite, 63–68 miljoonaa kuutiometriä vuodessa, merkitsisi toteutuessaan 5–10 miljoonan kuutiometrillä lisäystä 1990-luvun lopun 58 miljoonan kuutiometrillä hakkuukertymään. Metsätalouden kannattavuutta kuvaava yksityismetsätalouden nettotulos metsämaan pinta-alaa kohti on vuodesta 1999 reaalisesti jonkin verran laskenut sen seurauksena, että tarkastelujaksolla kotimaisen raakapuun hinnat ovat reaalisesti laskeneet.

Metsäsektorin työllisyys, 91 600 henkilötyövuotta, on korkeampi kuin kansallista metsäohjelmaa laadittaessa arvioitiin. Työllisyyden pysyminen suhteellisen vakaana perustuu lisääntyneisiin metsänhoito- ja perusparannustöihin, sekä metsäenergian korjuumäärien ja puutuote-

teteollisuuden tuotannon kasvuun. Massa- ja paperiteollisuudessa työpaikkojen väheneminen on sitä vastoin jatkunut. Metsätaloudessa on odotettavissa lisää työpaikkoja bioenergia-alalla ja koneellisessa puutavaran korjuussa ja kuljetuksessa, mikä asettaa haasteita metsäalan koulutus- rakenteen kehittämiseksi.

Kansallisen metsäohjelman osana toteutetaan Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelmaa (METSO). Vuonna 2004 ohjelma eteni suunnitellun mukaisesti. METSO:n taloudellisten, ekologisten ja sosiaalisten vaikutusten arviointi aloitettiin ohjelman jatkotoimenpiteiden päätöksentekoa varten. Metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen kartoitus saatiin päätökseen. Yksityismetsistä löydettiin noin 60 000 hehtaaria erityisen tärkeitä elinympäristöjä sekä 67 000 hehtaaria muita arvokkaita elinympäristöjä.

Metsänhoito- ja perusparannustöiden määrät ovat lisääntyneet ohjelman mukaisesti lukuun ottamatta kunnostusojitusta. Kokonaisuudessaan kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisten tukien kysyntä on ylittänyt valtion talousarviossa olleiden varojen määrän. Eduskunnan kannan mukaisesti aloitettiin rahoituslain kokonaisuudistus, jonka tarkoituksena on säädösten yksinkertaistaminen ja varojen käytön sopeuttaminen. Metsähakkeen korjuu ja käyttö nousi 2,5 miljoonaa kuutiometriin. Metsäenergian mittaaminen ja sen korjuuseen liittyvät ympäristökysymykset nousivat esille lisäselvitystä vaativina asioina.

Metsien virkistyskäytön merkitys kasvoi edelleen. Erityisesti luontomatkailu ja ulkoilu lisääntyivät ja matkailusektorilla toimivien välinen yhteistyö tehostui. Metsäsektorin koulutuksen ja tutkimuksen yhteistyö vahvistui, ja metsäosaamisen kehittäminen vientituotteeksi jatkui. Kansainvälisessä metsäpolitiikassa vuonna 2004 olivat esillä erityisesti Suomi-Venäjä metsäyhteistyö ja EU:n metsäpolitiikassa valmisteilla olevat muutokset.

Alueellisten metsäneuvostojen rooli metsäalan alueellisena yhteistyöelimenä on vakiintunut. Metsäneuvostojen päätehtävä on osallistuminen metsä-

talouden alueellisten tavoiteohjelmien toteutuksen seurantaan ja tarkistamiseen. Vuonna 2004 alkoi ohjelmien tarkistus vuosiksi 2006-2010.

Kansallisen metsäohjelman 2010 päätavoitteet

Kansallisen metsäohjelman 2010 valmistelussa toteutettiin avointa ja laajaa yhteistyötä. Metsäohjelmaa valmistelleissa työryhmissä oli laaja sidosryhmien edustus, ja ohjelman valmisteluvaiheessa kansalaisfoorumeihin osallistui lähes 3 000 henkilöä. Valtioneuvosto päätti 4.3.1999 Kansallisen metsäohjelman 2010 hyväksymisestä ja 18.11.1999 Kansallisen metsäohjelman 2010 toteuttamisesta metsien taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen kestävyys-suhteen tasapainoisena kokonaisuutena. Valtioneuvosto asetti 26.5.1999 laajapohjaisen metsäneuvoston tukemaan maa- ja metsätalousministeriötä laajakantoisissa ja periaatteellisesti tärkeissä metsäpoliittisissa kysymyksissä. Metsäneuvoston tehtävänä on myös Kansallisen metsäohjelman 2010 toteutuksen seuranta ja ehdotusten tekeminen ohjelman kehittämiseksi taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti tasapainoisena kokonaisuutena.

Kansallisen metsäohjelman 2010 mukaan vuoteen 2010 mennessä pyritään lisäämään metsäteollisuuden kotimaisen ainespuun vuotuista käyttöä 5-10 miljoonalla kuutiometrillä (63-68 miljoonaan kuutiometriin), kaksinkertaistamaan puutuoteteollisuuden viennin arvo 4,2 miljardiin euroon vuodessa ja lisäämään energiapuun käyttöä viiteen miljoonaan kuutiometriin vuodessa. Valtiovalta huolehtii yhdessä yritysten ja yrittäjien kanssa metsäteollisuuden toimintaedellytyksistä, kuten energian kilpailukykyisestä hinnasta ja tiiverkoston kunnosta sekä puutuoteteollisuuden ja puuenergian kehittämiseksi tarvittavista teknologia- ja kehittämisohjelmista.

Ainespuun hakkuukertymän nostaminen edellyttää metsänhoidon ja metsänparannuksen kokonaisinvestointien nostamista noin 250 miljoonan euron tasolle vuodessa. Metsänomistajien osuus lisäyksestä on 67 miljoonaa euroa, valtion ja EU-rahoituksen noin 17 miljoonaa euroa. Valtio panostaa erityisesti metsäsuunnitteluun sekä metsänomistajien neuvontaan ja koulutukseen. Tuotannon lisäys edistää metsätalouden ja metsäteollisuuden työllisyyttä 10 000-15 000 työvuodella, mutta tuottavuuden noustessa metsäsektorin työllisyys kuitenkin vähenee 95 000:sta 80 000:een henkilötyövuoteen vuoteen 2010 mennessä.

Metsien ekologinen kestävyys turvataan kehittämällä edelleen talousmetsien ympäristönhoitoa maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön yhteisesti vuonna 1994 vahvistaman metsätalouden ympäristöohjelman ja sen seurantojen pohjalta. Metsäluonnon hoidon määrärahaa lisätään. Metsätalouden ympäristökuormitusta vähennetään valtioneuvoston vesiensuojelun periaatepäätöksen mukaisesti. Vahvistetut suojeluohjelmat yksityismailla toteutetaan vuosina 1996-2007 600 miljoonan euron suuruisella rahoitusohjelmalla. Lisäksi perustetaan laajapohjainen työryhmä tekemään tutkimuksiin perustuva arvio metsien suojelutarpeesta sekä laatimaan taloudelliset ja sosiaaliset näkökohdat huomiioonottava metsiensuojelun tavoite-, rahoitus- ja toimintaohjelma, joka käynnistetään ohjelman valmistuttua. Ohjelma koskee Etelä-Suomea, Oulun läänin länsiosia ja Lounais-Lappia.

Metsänhoitotöiden lisäys kohdistuu etenkin nuoren metsän hoitoon, jossa vuotuinen tavoite nousee 150 000 hehtaarista 250 000 hehtaariin, ja kunnostusojitukseen, jossa vuotuinen tavoite kasvaa 75 000 hehtaarista 110 000 hehtaariin. Metsäteiden tekemisen painopiste siirtyy uusien metsäteiden tekemisestä olemassa olevien metsäteiden perusparannukseen. Metsän- ja ympäristöhoidon sekä korjuuvaurioiden seurantaa kehitetään.

Metsien monikäyttöön kuuluvat metsästys, poronhoito, keräily, maisema- ja kulttuuriarvot,

ulkoilu ja matkailu otetaan huomioon ja niitä edistetään metsien käytön ja suojelun yhteydessä. Metsäosaamista ja metsäalan innovaatiotoimintaa parannetaan kehittämällä tutkimusta, tutkimustulosten käytäntöön vientiä ja koulutusta. Tiedon tuottajien ja käyttäjien vuorovaikutusta lisätään perustamalla metsäalan innovaatiofoorumi. Aktiivisella kansainvälisellä metsäpolitiikalla, kansainvälisellä metsäntutkimus- ja koulutusyhteistyöllä sekä metsä- ja ympäristöviestinnällä turvataan Suomen edut ja edistetään kestävä metsätaloutta.

Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelman toteutuminen metsäsektorin kannalta

Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen politiikka nojaa taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävään kehitykseen, mikä merkitsee tuotannollisen toiminnan, taloudellisen kasvun ja ympäristönäkökohtien tasapainoista yhteensovittamista.

Metsäsektorin kannalta olennaisimmat toimenpiteet vuonna 2004 sisältyivät hallituksen 7.4.2004 antamaan periaatepäätökseen hallituksen strategia-asiakirjasta 2004 (HSA). Strategia-asiakirjalla tehostetaan hallituksen keinoja edistää, ohjata ja valvoa hallitusohjelman toteutusta. Strategia-asiakirja sisältää hallitusohjelmassa sovitut politiikkaohjelmat, joita ovat työllisyysohjelma, yrittäjyyden politiikkaohjelma, tietoyhteiskuntaohjelma ja kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma. Niiden lisäksi mukana on hallituksen erityisseurannassa olevat muut poik-kihallinnolliset ohjelmat kuten Kansallinen metsäohjelma 2010. Hallitusohjelmaa ja strategia-asiakirjaa toteutetaan valtiontalouden kehysten ja valtion talousarvion puitteissa.

Yrittäjyyden politiikkaohjelma

Yleisiä yritystoiminnan edellytyksiä parannettiin vuonna 2004 kasvua tukevilla tuloveropäätöksillä ja suuremmin yritystoiminnan verotuksen kevennystoimenpiteillä: yritysverouudistuksella, perintö- ja lahjaveron uudistuksella ja alv-maksuvelvollisuuden porrastuksella. Varallisuusverosta päätettiin luopua vuoden 2006 alusta. Yleisiä edellytyksiä tuettiin myös lisäämällä panostuksia tutkimus- ja kehitystoimintaan, starttirahaan ja yritysten alkuvaiheen pääomahuoltoon. Myöskin lainsäädännön yritysvaikutusten arviointia tehostettiin.

Valmisteltavina ovat edelleen mm. yrittäjien sosiaaliturvaan tehtävät muutokset, maatilojen sukupolvenvaihdoskysymykset, maaseudun yri-

tysrahoituksen joustavoittaminen ja monipuolistaminen sekä julkisesti rahoitetun yritysneuvontajärjestelmän uudistus. Lisäksi on valmistelussa toimenpide-esityksiä kasvuyritysten ja innovaatioyritysten tukemiseksi.

Työllisyyden politiikkaohjelma

Työllisyyden politiikkaohjelmassa toimenpiteitä on suunnattu erityisesti rakennetyöttömyyden vähentämiseen, työuran pituuden jatkamiseen ja työvoiman saatavuuden turvaamiseen. Vuonna 2004 toiminnassa oli 16 työvoiman palvelukeskusta ja 12 yhteispalvelupistettä. Työvoimatoimistojen palvelumallin uudistaminen aloitettiin. Tarkoituksena on perustaa työnhakukeskuksia, uudistaa toimistojen palvelumalli ja tehostaa sähköisten palveluiden käyttöä. Koulutustarpeiden ennakointi keskittyy ammatillisen koulutuksen ja korkeakouluopintojen alueelliseen ennakointiin. Opetusministeriö asetti Koulutustarjonta 2012 -projektin, joka laatii 31.1.2007 mennessä alustavan ehdotuksen koulutustarjonnan valtakunnallisista ja alueellisista tavoitteista vuodelle 2012. Lisäksi työllisyyden politiikkaohjelma sisälsi toimenpiteitä nuorten nykyistä nopeammaksi siirtymiseksi työelämään ja työuran pidentämiseksi loppupäästä.

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma keskittyi aihepiirinsä nykytilan kartoitukseen. Tavoitteena on, että lainsäädäntöä ja rahoitusta koskevat muutostarpeet tunnistetaan vuoden 2005 kevään aikana niin, että konkreettiset muutokset ehditään tehdä hallituskauden aikana. Erityisesti kiinnitetään huomiota kansalaisoppimisen, kansalaistoiminnan, kuten järjestötoiminta, ja kansalaisvaikuttamisen lisäämiseen.

Tietoyhteiskuntaohjelma

Valtioneuvosto teki 29.1.2004 periaatepäätöksen kansallisesta laajakaistastrategiasta. Strategia sisältää 50-kohtaisen toimenpideohjelman, jonka kaikkien toimenpiteiden toimeenpano on käynnissä. Toimenpiteillä mm. lisätään kilpailua viestintäverkoissa ja eri viestintäverkkojen välillä. Maakunnalliset laajakaistastrategiat ja/tai tietoyhteiskuntastrategiat ovat kaikissa maakunnissa valmiina tai valmistumassa. Sisäasianministeriö laati ohjeet maakunnan liitoille ja kunnille julkisten varojen käytöstä tietoliikenneinfrastruktuurin rakentamiseen. Laajakaistayhteyksissä Suomi on neljännellä sijalla EU:ssa ja laajakaistayhteyksien määrän kehitys on ollut maailman nopeinta.

Tietotekniikan käytön edistämiseksi toteutettiin mm. toimenpiteitä perusrekistereiden yhteiskäytön lisäämiseksi ja laadittiin kansallinen paikkatietostrategia. Valtionhallinnon toiminnan tehostamiseksi panostettiin sähköisten viranomaispalveluiden kehittämiseen.

Euroopan unioni

EU laajeni kymmenellä uudella jäsenmaalla vuonna 2004. Suomen kannanmuodostuksen koordinaatiota eri politiikkalohkoilla tehostettiin. Komissio antoi unionin uusista rahoituskehyksistä vuosille 2007–2013 tiedonannot 10.2. ja 14.7.2004 sekä yli 20 asiaan liittyvää lainsäädäntöehdotusta. EU-asioiden yhteensovitusjärjestelmässä valmisteltiin Suomen yksityiskohtaiset kannanotot ehdotuksiin. Rahoituskehysten valmistelussa osallistuimme aktiivisesti aluekehitys- ja maaseuturahoituksen sekä ulkosuhderahoitusvälineiden uudistukseen ml. uusi raja-alueyhteistyömekanismi. Pohjoisen ulottuvuuden osalta vuosi 2004 oli toisen toimintasuunnitelman ensimmäinen voimassaolovuosi. Suomen uusi lähialueyhteistyön strategia hyväksyttiin 22.4.2004.

Koulutus

Valtioneuvosto hyväksyi 4.12.2003 koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman vuosille

2003–2008 (KESU). Siinä erityisiä painopisteitä ovat koulutusjärjestelmän tehokkuuden parantaminen, lasten ja nuorten tukeminen sekä aikuisten koulutusmahdollisuuksien parantaminen. Konkreettiset toimenpiteet ovat valmisteluvaiheessa. Ammattikorkeakoulujen jatkotutkintoja koskeva kokeilu on ollut käynnissä ja päättyy heinäkuussa 2005. Jatkotutkinnoista on valmisteltu lakiesitys, jonka mukaisesti jatkotutkintoja voitaisiin myöntää kaikille opetusaloille eurooppalaisen mallin mukaisesti.

Tutkimus, teknologia ja innovaatiotoiminta

Marraskuussa 2004 julkistettiin pääministeri Matti Vanhasen aloitteesta laadittu “Suomi maailmantaloudessa” -selvitys globaalien kilpailun asettamista haasteista suomalaisen työn ja tuotannon menestykselle. Raportti suositti globalisaatiostrategiaa, joka perustuisi erityisesti osaamisen vahvistamiseen sekä yhteiskunnan avoimuuden lisäämiseen.

Valtion tiede- ja teknologianeuvoston jaostot valmistelivat kannanoton 12.11.2004 Suomen tieteen ja teknologian kansainvälistymisestä. Esille nostettiin mm. sektoritutkimuksen kansallinen ohjaus ja koordinointi, sektoritutkimuksen nykyistä parempi kytkentä hallinnonalojen yleisiin toimintastrategioihin, eräiden tutkimusalojen päällekkäisyydet sekä nykyisen rahoitusraken-teen osuvuus yhteiskunnallisiin tarpeisiin nähden. Selvityksen pohjalta valmisteltiin johtopäätösraportti, johon sisältyi ehdotus valtioneuvoston periaatepäätökseksi. Ehdotus on käsitelty tiede- ja teknologianeuvostossa. Opetusministeriö on käynnistänyt toimenpiteiden jatkovalmistelun.

Aluekehitys

Valtioneuvosto päätti 15.1.2004 valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista. Tavoitepäätös tähtää alueiden kilpailukyvyyn ja taloudellisen kasvun vahvistamiseen, mikä turvaa niiden menestyksen avoimessa taloudessa. Tähän on tarkoitus päästä parantamalla alueiden osaamista sekä voimistamalla alueiden omia vahvuuksia ja

omaehtoista, erikoistumiseen perustuvaa kehittämistä. Valtioneuvoston selonteko aluepolitiikasta annettiin eduskunnalle huhtikuussa 2004. Aluekehityksestä vastuulliset ministeriöt laativat ensimmäiset uuden aluekehityslain mukaiset aluekehitysstrategiat hallinnonalalleen.

Aluekeskus- ja osaamiskeskusohjelmien toimeenpanoa jatkettiin. Mm. puualan verkosto-osaamiskeskus on yksi osaamiskeskusohjelman keskuksista. Aluehallinnon vahvistamiseksi selvityshenkilö jätti sisäasianministeriölle ehdotuksen, jossa tarkoituksena on koota alueellisen kehityksen kannalta merkittäviä taloudellisia voimavaroja yhteen ja vahvistaa maakunnan liittojen roolia varojen suuntaamisessa. Hallituksen esitys asiasta on tarkoitus antaa eduskunnalle vuoden 2005 aikana. Samanaikaisesti jatketaan valtion keskuhallinnon alueellistamista hallituksen 5.5.2004 iltakoulussaan tekemän päätöksen pohjalta.

Maaseutupolitiikka

Vuoden 2004 aikana valmistui maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005–2008. Maaseutupoliittinen erityisohjelma vahvistettiin valtioneuvoston päätöksellä 16.12.2004. Maaseutupolitiikan uudet toimintalinjat ovat maaseudun toimintarakenteiden vahvistaminen, elinkeinojen ja työn uudistaminen, peruspalvelujen kunnossapito ja rakentaminen sekä osaamisen tason nostaminen. Ohjelmia toteutetaan laaja-alaisesti eri hallinnonalojen ja toimijoiden yhteistyönä.

Metsäpolitiikka

Hallituksen strategia-asiakirjan mukaisesti jatkettiin Kansallisen metsäohjelman 2010 toteuttamista. Tämä kansallisen metsäohjelman seurantaraportti sisältää vuonna 2004 tehdyt toimenpiteet ja sen, miten ohjelman tavoitteet saavutettiin vuonna 2004. Kokonaisuutena Kansallinen metsäohjelma tuki metsäalan työllisyyttä, maaseudun kehittämistä sekä valtakunnallista ympäristö-, ilmasto- ja energiapolitiikkaa.

Ympäristö ja energia

Uusi energia- ja ilmastostrategia valmistuu vuonna 2005. Kevään 2005 aikana on valmistumassa myös kestävän tuotannon ja kulutuksen ohjelma.

Liikenne

Hallituksen talouspoliittinen ministerivaliokunta hyväksyi 13.2.2004 liikenneväylien pitkän aikavälin ylläpito- ja kehittämissuunnitelman. Tuolloin sovittiin, että hankkeiden käynnistämisestä päätetään hallituksen kehyspäätöksien yhteydessä osana talousarvioprosessia. Vuoden 2004 loppuun mennessä tehdyt eduskunnan ja hallituksen päätökset valtion rahoituksesta ja hankkeiden aloittamisesta merkitsevät, että näiden päätösten turvin noin puolet liikenneväyläohjelmasta on toteutumassa.

Metsäteollisuudella kasvumahdollisuuksia

Tavoitteet

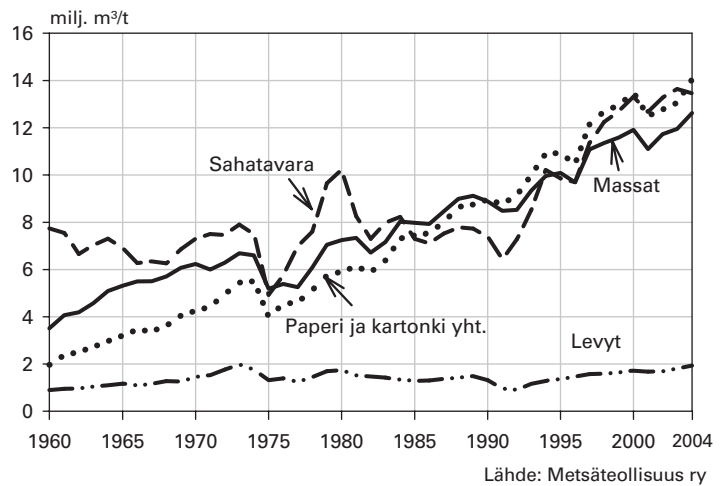
Kansallisen metsäohjelman 2010 tavoitteena on säilyttää metsäteollisuuden toimintaedellytykset Suomessa kilpailukykyisinä niin, että teollisuus lisää vuotuista kotimaista puunkäyttöään 5–10 miljoonaa kuutiometriä vuoteen 2010 mennessä. KMO 2010 tavoitteena on myös, että puutuotteiden viennin arvo kaksinkertaistuu vuoteen 2010 mennessä.

Toteutunut kehitys

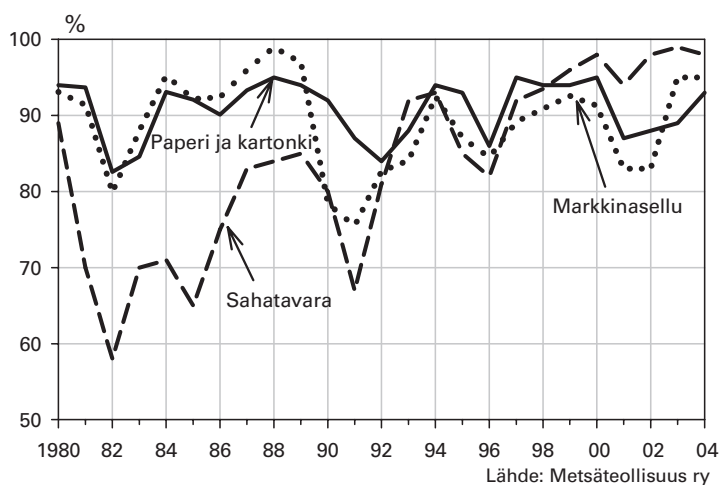
Massa- ja paperiteollisuuden tuotanto ja sen myötä kapasiteetin käyttöasteet nousivat edelleen vuonna 2004 (kuvat 1 ja 2). Sen sijaan sahatavaran ja puulevyjen tuotanto pysyi ohjelmakauden aikana vakiintuneella tasolla.

KMO:n tavoite on nostaa puutuoteollisuuden jalostusastetta ja kaksinkertaistaa viennin arvo vuoteen 2010 mennessä. Puutuoteollisuuden viennin arvo oli vuonna 1996 2,1 miljardia euroa ja vuoden 2010 tavoite 4,2 miljardia euroa, mikä on 4,5 miljardia euroa vuoden 2004 rahanarvossa. Ohjelman tavoitteen perusteella puolet kasvusta saadaan puutuoteollisuuden tuotannon määrän lisäyksellä ja toinen puoli puutuotteiden jalostusasteen nostamisella. Vaikka puutuoteollisuuden liikevaihto on kasvanut reaalisesti vuoden 1997 4,6 miljardista eurosta 5,6 miljardiin euroon vuonna 2003, on puutuoteollisuuden viennin arvo samaan aikaan kuitenkin säilynyt vuosittain reaalisesti saman suuruisena, noin 2,5 miljardia euroa vuodessa (kuva 3). Siten puutuoteollisuuden tuotannonarvon kasvu on ollut kotimarkkinoiden varassa.

Puutuoteollisuuden viennin arvon kaksinkertaistaminen vuoteen 2010 mennessä on erittäin haasteellinen tehtävä, eikä sen toteutuminen ohjelman alkuvuosien perusteella näytä olevan realistista. Jalostettujen tuotteiden viennin arvo todennäköisesti kuitenkin kasvaa. Tarvittavia edistämistoimenpiteitä on sisällytetty vuosiksi 2005–2010 tehtyyn puutuoteollisuuden elin-

Kuva 1. Metsäteollisuuden tuotanto Suomessa 1960–2004.

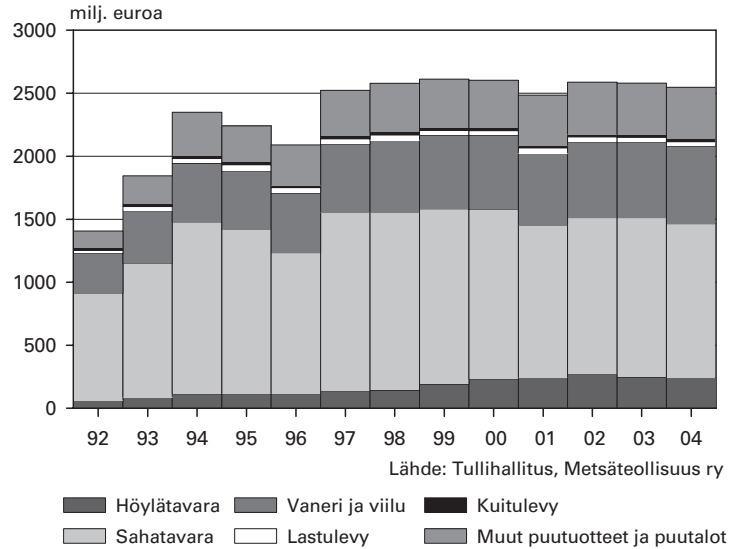

Kuva 2. Metsäteollisuuden kapasiteetin käyttöasteet tuoteryhmittäin 1980–2003.

keinopoliittiseen ohjelmaan ja puurakentamisen edistämishjelmaan.

Puutuoteteollisuuden tuotteiden käyttö kaksinkertaistui 1990-luvulla maassamme nousten viiteen miljoonaan kuutiometriin eli noin kuutiometriin asukasta kohden. Kotimaan käytöstä aiempaa suurempi osuus on ollut jalosteita. Lisääntynyt kotimainen käyttö ja viennin määrä ovat 2000-luvulla nostaneet sahauskapasiteetin uuteen ennätystasoon, 13 miljoonaan kuutiometriin vuodessa.

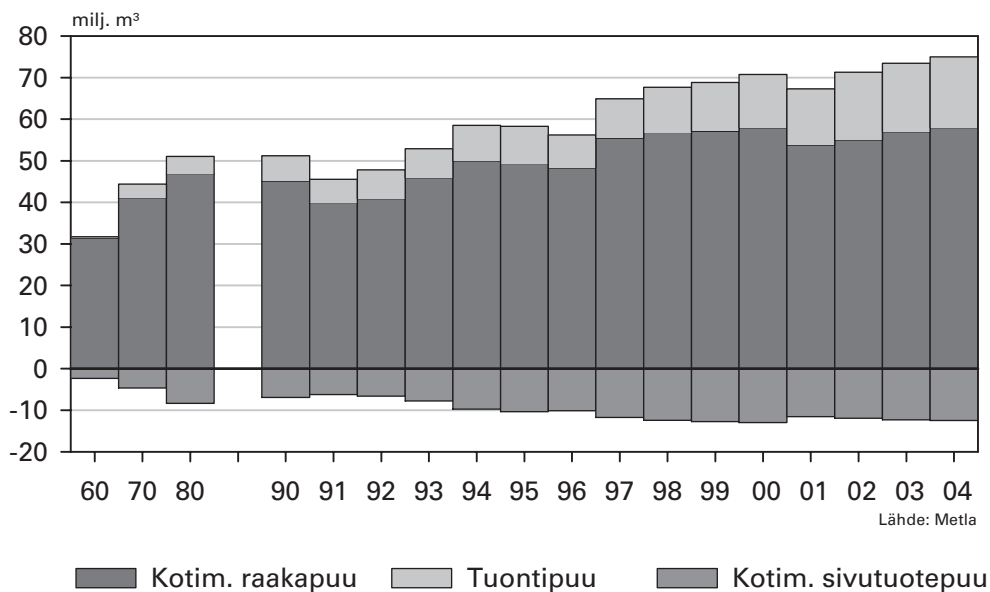
Metsäteollisuuden kotimaisen raakapuun vuosittainen käyttömäärä on pysynyt lähes samansuuruisena vuosina 2000–2004 (kuva 4). Vuoden 2004 loppua kohden metsäteollisuuden käyntiasheet parantuivat kansainvälisen kysynnän elpymisen myötä, ja näin myös puun käyttömäärät alkoivat kohota. Metsäteollisuuden puunkäytön lisäys on viime vuosina perustunut tuontipuuhun. Tuontimäärien kasvuun ovat vaikuttaneet yhtäältä tuontipuun hinnan kilpailukyisyys kotimaiseen raakapuuhun verrattuna ja toisaalta se, että metsäteollisuus ei ole saanut riittävästi tarvitsemiaan puutavaralajeja kotimaasta. Vuodesta 1999 sahatukin tuontimäärä on noussut

Kuva 3. Puutuoteteollisuuden viennin reaaliarvo tuoteryhmittäin 1992–2004e vuoden 2004 hinnoin (tukkuhintaindeksi).

lähes 2,5 miljoonalla kuutiometrillä. Kuitupuiden tuontimäärät ovat säilyneet vuoden 1999 tasolla, ja hakkeen ja muun puun tuontimäärät ovat kasvaneet noin 1,5 miljoonalla kuutiometrillä.

Metsäteollisuuden kapasiteetti mahdollistaa kotimaisen puun käytön metsäohjelman tavoitteiden mukaisesti. Maailmanlaajuisesti toimiva teollisuudenala seuraa kuitenkin raakapuun hin-

Kuva 4. Metsäteollisuuden puuraaka-aineen käyttö 1960–2004e.

noittelussaan kansainvälistä hintakehitystä, mikä omalta osaltaan vaikuttaa kotimaisen raakapuun käytön määrään.

Metsäverojärjestelmän siirtymäkauden jälkeiseen kotimaan puukauppaan vaikuttavat metsäteollisuustuotteiden markkinatilanne ja raakapuun hintakehitys. Tällä hetkellä sahauskapasiteettia on hieman supistettu. Mikäli kapasiteetin supistuminen jatkuu, se vähentää tukkipuun käyttöä, minkä vuoksi puunkäyttötavoitteiden toteutuminen voi vaarantua ohjelmakauden loppupuolella. Jatkojalostamattoman sahatavaran tuotannon kansainvälinen kilpailukyky on sahteollisuudellemme tulevaisuudessa suuri haaste.

Suomen metsäsertifiointijärjestelmän (Finnish Forest Certification System - FFCS) standardien tarkistus saatiin päätökseen talvella 2004. Metsien hoidon ja käytön standardit tarkisti metsäsertifioinnin standardityöryhmä. Ympäristöjärjestöt eivät olleet mukana standardityöryhmässä. Myös sertifioinnin käytännön toteutusta ja toimijoiden menettelyjä koskevat säännöt täydennettiin, samoin kuin puun alkuperäketjun standardit. Alueellisen ryhmäsertifioinnin mukaiset seuranta-auditoinnit tehtiin normaalina sertifointiin liittyvänä toimintana metsäkeskuksittain. FFCS-sertifikaatin piirissä on noin 95 prosenttia Suomen metsäpinta-alasta.

Myös kansainvälisen hyvän metsänhoidon neuvoston (FSC, Forest Stewardship Council) mukaisia kansallisia standardeja valmisteleva Suomen FSC-työryhmä sai työnsä päätökseen vuoden 2004 lopulla. Standardit on toimitettu vahvistettavaksi kansainväliselle FSC-neuvostolle. Suuret metsäteollisuusyritykset, metsänomistajien etujärjestöt, metsäalan toimihenkilö- ja työntekijäjärjestöt ja Metsähallitus eivät olleet mukana FSC-työryhmässä. Vuoden 2004 aikana käynnistyi kaksi FSC-sertifioinnin testaushanketta Suomessa: UPM-Kymmenen rinnakkaissertifointihanke ja Stora Enson ryhmäsertifointihanke.

Talouspoliittisen ministerivaliokunnan asettama ministerityöryhmä antoi helmikuussa 2004 linjauksensa liikenneväyläpolitiikasta vuosina 2004–2013. Työryhmän mukaan mm. liikenne-

väylien, sekä teiden että rataverkon, pidon nykyistä tasoa ei voida pitää riittävänä, ja siten niiden kunnossapidon resurssit on lisättävä. Myös yksityisteiden peruspalvelutason on säilyttävä vähintään nykytasoisena. Rahoituksen puutteen lisäksi yksityisteihin liittyvänä ongelmana on pieniin tiekuntiin perustuvan hallinnon hajanaisuus ja tehottomuus, mistä johtuen yksittäisten yksityisteiden taloudelliset toimintaedellytykset ovat huonot. Tie kuntien yhteistyömuotojen kehittäminen on siksi tärkeää.

Ministerityöryhmä esitti yksityisteiden rahoituksen lisäämistä hallituskauden loppuvuosina 2005–2007. Vaikka liikenneväylien kunnossapidon resurssit kasvasivat työryhmän esityksen mukaisesti, ne eivät kuitenkaan kohoa kunnossapitotarvetta vastaaviksi.

Seurantareportin 2002–2003 jatkotoimenpiteiden toimeenpano

1. Puutuoteteollisuuden ja valtiovallan yhteiset hankkeet ja ohjelmat päättyvät vuoteen 2005 mennessä. Niiden jatkon turvaamiseksi tulee laatia uusi ohjelma, joka tukee kansainvälistä yhteistyötä tuotteiden standardoinnissa, tutkimuksessa ja menekin edistämässä sekä pk- ja muun teollisuuden verkostoitumisessa. Tätä toimintaa varten tulee kehittää yhteinen rahoitusmalli, joka sisältää myös nykyisin käytössä olevat rahoituslähteet.

Hankkeiden jatkotoimenpiteet on turvattu puutuoteteollisuuden elinkeinopoliittisella ohjelmalla ja puurakentamisen edistämishajelmalla. Niiden tavoitteena on lisätä puun, puutuotteiden ja puurakenteiden käyttöä sekä valmistettavien tuotteiden arvoa. Painopiste kotimaan puun käytön edistämisestä siirtyy vientimarkkinoille. Ohjelmien toteutuksessa tavoite on tuotteiden jalostusasteen nostamisessa, erikoistumisessa, liiketoimintaosaamisen parantamisessa ja puun käytön yleisen hyväksyttävyyden esiin nostamisessa varsinkin EU-alueella. Lähialueilla, etenkin Pietarin seudulla, edistetään puurakentamista.

Ohjelmien tavoitteiden saavuttamiseksi rahoitusta kohdennetaan yhteistyössä metsäteollisuuden, metsänomistajien ja valtiovallan kanssa.

2. Tuontipuun määrän kasvaessa sen alkuperän merkitys korostuu laittomista hakkuista käynnistyneen keskustelun ja EU:n kasvinsuojeludirektiivin takia. Lisääntyvän puuntuonnin vaikutuksista KMO 2010 toteutumiseen, metsätalouden harjoittamiseen ja kansantalouteen on tehtävä kattava analyysi.

EU:n kasvinterveysdirektiivi tulee voimaan 1.3.2005. Sen vaikutukset jäänevät vähäisiksi. Suomalaiset puuntuojat vaativat tuontipuulta alkuperätodistuksen. Suurten yritysten auditoidut laatujärjestelmät takaavat puun alkuperän ja turvaavat hakkuiden laillisuuden. Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos ja Metsäntutkimuslaitos ovat tehneet ja tekevät selvityksiä tuontipuun vaikutuksista KMO:n toteutumiseen ja kansantalouteemme.

3. Suomen metsäsektori on riippuvainen kansainvälisestä kaupasta ja siksi Suomi tukee kaupankäynnin esteettömyyttä ja vapaan kilpailun turvaamista ja tämän vuoksi myös metsäsertifioinnin on säilyttävä markkinalähtöisenä, viranomaisista riippumattomana toimintana. Suomen on toimittava siten, että EU:n tukipolitiikka ei vääristä metsäteollisuuden kilpailuasetelmaa EU:n sisämarkkinoilla.

Hollannissa, Isossa-Britanniassa ja Saksassa on käynnissä metsäteollisuustuotteiden julkisten hankintojen arviointiprosessi. Sertifiointijärjestelmien arvioinnin tuloksena julkisilta puutuotehankinnoilta edellytettäisiin FSC-sertifiointia. Euroopan yhteisön komissio on todennut Saksan ja Hollannin linjaukset sisämarkkinoiden vastaisiksi. Isossa-Britanniassa ympäristöministeriö on tehnyt päätöksen julkisissa hankinnoissa edellytettävästä metsäsertifiointijärjestelmästä marraskuussa 2004. Mm. PEFC-järjestelmä on määritelty todisteeksi laillisesti tuotetusta puusta, mutta

ei todistukseksi kestävästi tuotetusta puusta. Keskustelut Ison-Britannian tekemästä päätöksestä jatkuvat, sillä metsäsertifioinnin luonteeseen kuuluu, että se on vapaaehtoinen, markkinavoimiin perustuva järjestelmä. Suomen hallitus on reagoinut tilanteeseen ministeri- ja virkamiestasolla, sillä se katsoo, että Suomen metsäsertifiointia (FFCS) laadittaessa minimitasoksi asetettiin kestäväan metsätalouteen perustuva metsälakimme.

4. Yksityisteiden kunnossapito ja metsätalouden kuljetusten turvaaminen edellyttävät, että valtion tuki yksityisteiden kunnossapitoon kolminkertaistetaan nykyisestäään ja hallinnonalojen yhteistyötä parannetaan.

Ministerityöryhmä on esittänyt yksityisteiden valtion rahoitusta lisättäväksi 5 miljoonaa euroa vuodessa eli hallituskauden loppuvuosina 2005–2007 yhteensä 15 miljoonaa euroa. Valtion vuoden 2005 talousarviossa yksityisteiden kunnossapitoon ja parantamiseen tarkoitettu määräraha nousee vuoden 2004 11,1 miljoonasta eurosta 13,1 miljoonaan euroon. Määrärahaa käytetään myös yksityisteiden tieisännöitsijöiden kouluttamiseen ja yksityisten tiekuntien opastamiseen.

Valtion rahoitus kestäväan metsätalouden rahoituslain mukaiseen metsätien tekemiseen ja perusparannukseen ei lisäännä vuonna 2005. Vuodelle 2005 on käytettävissä valtion tukea 3,4 miljoonaa euroa ja lainaa 0,2 miljoonaa euroa. Tämän lisäksi töiden suunnitteluun käytettäneen valtion tukea 3,5 miljoonaa euroa.

Maa- ja metsätalousministeriön ja liikenne- ja viestintäministeriön on tarpeen edelleen jatkaa neuvotteluja lähivuosina yksityisteiden kunnossapitoon suunnattavasta rahoituksesta sekä muista niiden ylläpitoa tukevista toimenpiteistä. Ministeriöiden yhteistyölle antaa pohjaa Valtiotalouden tarkastusviraston käynnistämän tienpitoa koskevan selvityksen tulokset. Metsäkeskukset ja tiehallinto toteuttavat paikallisesti tienpidon palveluhankkeita. Valtion tuen kolminkertaistaminen yksityisteiden kunnossapitoon ei kuitenkaan toteudu.

Metsätalous kannattaa ja työllistää

Tavoitteet

Kansallisen metsäohjelman 2010 tavoitteena on ainespuun vuotuisen hakkuukertymän nostaminen 63–68 miljoonaan kuutiometriin vuoteen 2010 mennessä huolehtimalla samalla metsänhoidon ja metsätalouden ympäristöhoidon korkeasta tasosta. Tavoitteena on myös vuotuisen energiapuun käytön lisääminen viidellä miljoonalla kuutiometrillä.

Toteutunut kehitys

Vuotuinen hakkuukertymä on pysynyt ennallaan 60–61 miljoonana kuutiometrinä vuosina 1999–2004 (taulukko 1). Metsäteollisuuden käyttämän ainespuun markkinahakkuut ovat ohjelmakaudella myös pysyneet vuosittain noin 55 miljoonana kuutiometrinä. Tuontipuun määrä on noussut vuoden 1999 noin 13 miljoonasta kuutiometristä vuoden 2004 noin 17 miljoonaan kuutiometriin. Tuontipuun lisäyksestä pääosa on ollut tukkipuuta ja haketta. Edellytykset Kansallisessa metsäohjelmassa 2010 asetetun hakkuukertymätavoitteen saavuttamiselle metsäteollisuuden kapasiteetin puolesta ovat olemassa, ja kokonaisuutena puuntuotanto on kestäväällä pohjalla.

Metsähakkeen käyttö energian tuotantoon on lisääntynyt ja sen käyttö on lähellä Kansal-

lisen metsäohjelman 2010 tavoitteen mukaista kasvu-uraa. Vuonna 2003 metsähaketta käytettiin 2,1 miljoonaa kuutiometriä ja vuoden 2004 käyttöarvio on 2,5 miljoonaa kuutiometriä. Myös muun puun polttokäyttö on lisääntynyt. Kestävän metsätalouden rahoituslakiin tehtiin energiapuun korjuun ja haketuksen tukijärjestelmän laajentamiseksi väliaikainen muutos, jonka voimaantulo vaatii EY:n komission hyväksymisen ja valtion talousarvioon sisällytettävän lisärahoituksen varmistumisen vuodesta 2006 eteenpäin. Energiapuun korjuun maaperä- ja metsäekosysteemivaikutusten tutkimus on aloitettu Metsäntutkimuslaitoksessa.

Metsätalouden kannattavuutta mittaava yksityismetsien nettotulos oli 94 euroa hehtaaria kohti vuonna 2004 (taulukko 2). Yksityismetsätalouden reaaliseen nettotulokseen vaikuttaa lähinnä kantorahatulojen muutos. Nettotuloksen alentuminen ohjelmakaudella on johtunut lähinnä raakapuun hinnan alentumisesta.

Metsäalalla toimivien kone- ja puutavara-autoyriyten kannattavuus on viime vuosien aikana heikentynyt. Kannattavuutta kuvaavissa tilastoissa (kuvat 5 ja 6) auto- ja koneyrityksistä noin neljä viidesosaa on tehnyt positiivisen tuloksen ja viidesosan toiminta on vuosittain ollut tappiollista.

Taulukko1. Hakkuut ja metsäteollisuuden puunkäyttö 1999–2004e, milj. m³.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004e
Hakkuukertymä	60,9	61,5	59,4	60,3	60,8	60,0
Markkinahakkuut	55,3	55,9	53,3	54,2	55,0	54,0
Raaka- ja jätepuun tuonti	13,2	12,9	15,6	16,2	16,6	17,2
Metsäteollisuuden raakapuun käyttö	68,8	70,8	67,3	71,3	73,5	75,0
Metsähakkeen käyttö	0,8	1,0	1,3	1,7	2,1	2,5

Lähde: Metla

Taulukko 2. Metsätalouden nettokantorahatulot, nettotulos ja arvonlisäys 1999–2004e vuoden 2004 hinnoin (tukkuhintaindeksi).

	1999	2000	2001	2002	2003	2004e
Nettokantorahatulot, mrd euroa	1,677	1,658	1,464	1,646	1,564	1,500
Yksityismetsätalouden nettotulos euroa/ha	108,5	107,7	93,5	99,3	98,3	93,8
Metsätalouden arvonlisäys, mrd euroa	2,520	2,594	2,413	2,524	2,523	

Lähde: Metla

Metsätalouden työllisyys on ohjelmakaudella pysynyt ennallaan. Taulukossa 3 esitetään koko metsäsektorin työlliset vuosina 1999-2004. Metsätalouden työllisiin kuuluvat puunkorjuun, metsänhoito- ja perusparannustöiden, puutavaran autokuljetuksen ja metsätaloutta palvelevan muun toiminnan työlliset.

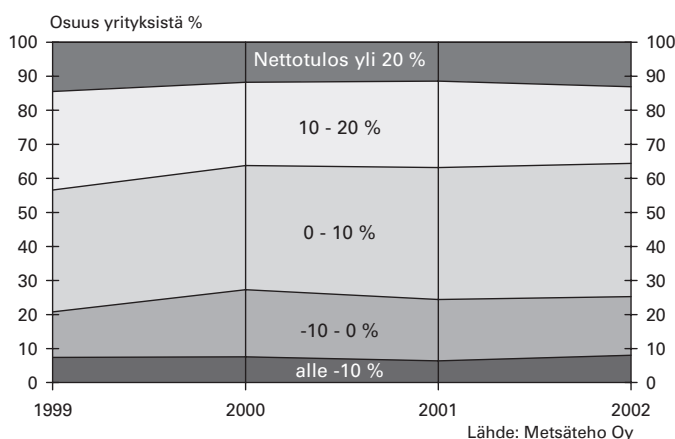
Metsäalan yhteisessä Savotta 2000 -ohjelmassa, joka tarkistettiin vuonna 2004, todettiin metsäalalle tarvittavan vuosittain 800–1300 uutta henkilöä uusiin tehtäviin ja korvaamaan työvoiman poistumaa. Työntekijätarpeesta sijoittuu ohjelman mukaan noin 500 henkilöä metsäkonetöihin, noin 300 puutavaran autokuljetustöihin sekä noin 150 metsureiksi ja 150 henkilöä toimihenkilöiksi.

Pieni ja keskisuuri puuteollisuus on työllistänyt suhteellisen hyvin. Puusepänteollisuus työllisti vuonna 2004 vajaa 15 000, sahateollisuus vajaa 10 000 sekä vaneri- ja levyteollisuus noin 6 000 työntekijää. Massa- ja paperiteollisuus on vähentänyt työvoimaa siten, että vuoden 2004 lopussa työvoimaa on vuoteen 1999 verrattuna noin 15 prosenttia vähemmän.

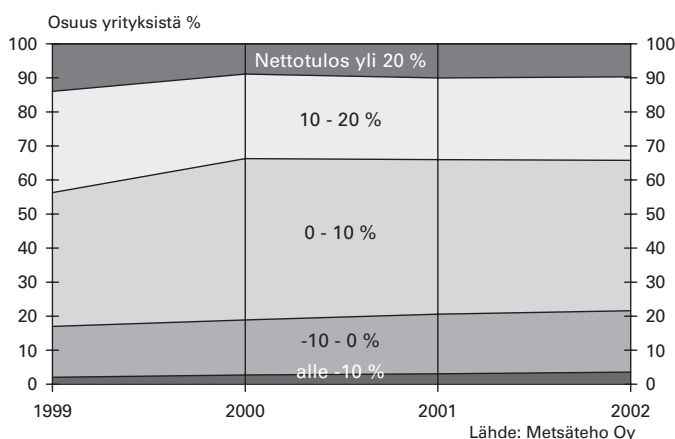
Kansallisessa metsäohjelmassa 2010 arvioitiin metsäsektorin työvoiman vähenevän 95 000 henkilöstä 80 000 henkilöön vuoteen 2010 mennessä. Kehitys on ollut ohjelmassa ennakoitua myönteisempi. Vuonna 2003 metsäsektorin työllisyys oli yhä 93 200 henkilötyövuotta ja vuoden 2004 ennakoarvio on noin 91 600 htv. Ohjelmakauden lopulla työvoima vähennee kuitenkin melko voimakkaasti massa- ja paperiteollisuudessa, mutta

myös puun mekaanisessa jalostuksessa. Työllisyyden pysyminen kokonaisuutena suhteellisen vakaana metsäsektorilla perustuu lisääntyneisiin metsänhoito- ja nuoren metsän kunnostustöihin sekä metsäenergian korjuumäärien kasvuun.

Metsänomistajien omatoimisen metsätyön osuus on supistunut. Vuonna 2002 metsänomis-

Kuva 5. Puunkorjuuyritykset nettotuloksen mukaan vuosina 1999-2002.

Kuva 6. Puutavara-autoyrietykset nettotuloksen mukaan vuosina 1999-2002.

Taulukko 3. Metsätalouden ja metsäteollisuuden työllisyys 1999–2004e, henkilötyövuotta.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004e
Metsätalous						
Työntekijät	11 000	11 000	11 000	10 000	10 800	11 200
Toimihenkilöt	7 000	7 000	6 000	6 000	6 300	6 900
Yrittäjät ja yrittäjäperheenjäsenet	9 000	10 000	10 000	9 000	8 600	8 600
Metsätalous yhteensä	27 000	28 000	27 000	25 000	25 700	26 700
Metsäteollisuus						
Massa- ja paperiteollisuus	40 000	38 000	37 000	39 000	36 200	34 000
Puutuoteteollisuus	32 000	34 000	34 000	32 000	31 300	30 900
Metsäteollisuus yhteensä	32 000	72 000	71 000	71 000	67 500	64 500
Metsäsektori yhteensä	99 000	100 000	98 000	96 000	93 200	91 600

Lähde: Tilastokeskus ja Metla

tajat tekivät metsätöitä 5 000 henkilötyövuoden verran ja vuonna 2003 4 600 henkilötyövuoden verran. Määrän on ennustettu edelleen laskevan trendinomaisesti. Metsätaloudessa on lähivuosina odotettavissa hienoista kokonaistyövoiman

lisäystarvetta hakkuumäärien, metsäenergian käytön ja metsänhoitotöiden lisääntymisen sekä metsänomistajien omatoimisen metsätyön vähenemisen seurauksena.

Seurantareportin 2002–2003 jatkotoimenpiteiden toimeenpano

1. Metsätalouden kannattavuuden parantamiseksi tarvitaan nykyistä taloudellisempien metsänhoitomenetelmien kehittämistä, kotimaisen kustannustason huomioon ottavaa puun hintakehitystä sekä metsien kehityksen kannalta tarkoituksenmukaiseen ajankohtaan ajoittuvaa töiden tekemistä.

Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion johdolla on yhteistyössä metsäkeskusten, metsänhoitoyhdistysten, Metsäntutkimuslaitoksen, metsänomistajien ja metsäalan muiden toimijoiden kanssa aloitettu yksityismetsien metsänhoidon suositusten uusimistyö. Tavoitteena on ottaa

huomioon sekä yksityismetsätalouden kannattavuuden parantaminen että erilaisin metsätaloudellisin tavoittein toimivien metsänomistajien tarpeet. Metsänhoitotöiden kustannustehokkuuden kehittämiseen ja tutkimiseen tulee panostaa aiempaa enemmän resursseja samalla edistäen ja kannustaen eri tutkimuslaitoksia verkottumaan hajallaan olevien resurssien saattamiseksi aihealueen tutkintaan.

2. Metsäalan työolojen ja alan pienyritysten kannattavuuden kannalta on tärkeää taata ympärivuotinen työ työntekijöille laajentamalla tarvittaessa heidän perinteistä työnkuvaansa sitä

monipuolistavin palvelutehtävin. Harvennushakkuutavoitteen saavuttaminen edellyttää niiden taloudellisuuden parantamista korjuutekniikan kehittämisen, työntekijöiden lisäkoulutuksen, työmaaolosuhteiden parantamisen ja metsänkäyttelyn ohjeistuksen kehittämisen avulla.

Ihmistyövaltaisissa metsätöissä on kehitetty aikapalkkajärjestelmää. Metsätöissä ollaan siirtymässä aiempaa enemmän urakkapalkkauksesta aikapalkkaukseen.

Metsätyövoiman ympärivuotinen työllistyminen vaatii erityisesti metsätalouden ja muiden paikallisten toimijoiden yhteistyötä mahdollisten työtilaisuuksien kartoittamiseksi toiminta-alueellaan. Metsänhoitotöiden osalta etenkin metsänistutuksen koneellistamista on kehitetty varsinkin metsäteollisuusyritysten metsissä ja Metsähallituksen hallinnoimissa valtion metsissä. Metsäenergian korjuussa hyödynnetään perinteistä puunkorjuukalustoa sellaisenaan tai pienin muutoksin ja lisälaittein varustettuna. Näin olemassa olevaa metsäkonekantaa on mahdollista hyödyntää varsinaisen puunkorjuun lisäksi. Metsänhoitotöiden koneellistamista ja metsäenergian korjuun niveltämistä puunhankinnan prosesseihin on kuitenkin edelleen kehitettävä, koska menetelmät ja tekniikat ovat vielä kehityksensä alkuvaiheessa. Kehitystyön tueksi tarvitaan tutkimustietoa sekä kone- ja laitekehitystä.

Työntekijöiden ja koneiden käytön tehostamiseksi olisi luotava valtakunnallinen metsäalan työpörssi, jossa työtilaisuudet ja tekijät voisivat kohdata nykyistä paremmin. Alkuvaiheessa hyödyntäjiä voisivat olla koneyritykset ja koneenkuljettajat.

Työmaaolosuhteiden parantaminen hakkuualueiden ennakkoraivauksin nähdään tarpeellisenä työturvallisuutta, puun korjuujälkeä sekä valmistettavan puutavaran laatua parantavana tekijänä. Kaikkien eduksi koituvana työnä se pitäisi tehdä oikeaan aikaan ja siksi siinä tarvitaan metsänomistajien, puunostajien, metsänhoitoyhdistysten, koneyrityksien ja metsäpalveluyrityksien yhteistyötä.

3. Metsäalan peruskoulutusta tulee kehittää siten, että bioenergia-alalle käynnistetään oma peruskoulutuksensa, metsäkoneopetukseen ja puutavara-autonkuljettajien koulutukseen lisätään aloituspaikkoja ja metsurien koulutuspaikkoja vähennetään. Metsäalan töiden uudelleenorganisoimien takia ammatillisessa perus- ja amk-koulutuksessa tulee painottaa myös valmiuksia ryhtyä itsenäiseksi yrittäjäksi.

Metsäalan ammatillisen peruskoulutuksen aloitaneiden määrä on kasvanut vuonna 2004 lähes 30 prosenttia edellisvuodesta. Syyskuussa 2004 aloittaneita oli noin 400 henkilöä. Lisäksi koulutuksessa on runsaat 30 oppisopimusopiskelijaa ja useita kymmeniä henkilöitä aikuiskoulutuskursseilla. Nykyinen koulutus ei kuitenkaan tuota kysyntää vastaavaa työntekijämäärää työmarkkinoille. Tulevaan tarpeeseen nähden metsureiden koulutuspaikkoja on edelleen liikaa, kun taas metsäkoneenkuljettajien ja puutavara-autonkuljettajien koulutuspaikkoja on liian vähän.

Metsäkonealan koulutusta on hajautettu kahdeksasta metsäkonekoulutusta antavasta toimipisteestä yhteistyöoppilaitosten avulla lähemmäs opiskelijoiden kotipaikkoja, jotta koulutuksen saavutettavuus nuorille paranisi. Näiden yhteistyöoppilaitosten toimipisteisiin tuli vuonna 2004 80 uutta opiskelijaa, joista ainakin osa olisi jäänyt ilman yhteistyömallia metsäkoneopetuksen ulkopuolelle. Energia-alalle on käynnistetty bioenergia-alan perustutkintoon tähtäävä kokeilukoulutus kolmessa toimipisteessä. Koska metsäkoneala on yksi kalleimmista koulutusaloista, metsäkonekoulutuksen resurssien turvaaminen esimerkiksi erillisellä investointimäärärahalta olisi tärkeää.

Metsäalan ammatillisen koulutuksen tunnettuuden lisäämiseksi vuonna 2004 toteuttivat metsäkoneopetusta antavat koulut sidosryhmiensä tuella valtakunnallisen televisiomainoskampanjan. Aiemmin toteutetut alueelliset kampanjat ja tämä valtakunnallinen kampanjointi on ollut tuloksekasta. Kampanjointia on suunniteltu jatkettavan vuosina 2005-2008 alan toimijoiden – mm. koulutussektorin, metsäkoneyrityksien,

työntekijäjärjestön, konevalmistajien ja -teollisuuden - yhteistyönä. Kampanja laajenee myös televisiomainonnan ulkopuolelle muihin tarkoituksenmukaisiin tietolähteisiin.

4. Metsäala ei pienuutensa takia sisälly työolojen tilastointijärjestelmiin, joten alan työolojen seuraamiseen ja kehittämiseen tarvitaan oma järjestelmänsä.

Metsäalan työolojen tilastointijärjestelmää ei ole kertomusvuonna kehitetty.

5. Metsäenergian käytön lisäämisen tulee perustua liiketaloudelliseen kannattavuuteen, ja sen hankinta tulee ottaa osaksi raakapuun hankintaa. Metsäenergian käyttöön liittyvän uuden teknologian kehittämiseen tarvitaan edelleen valtion rahoitustukea. Metsänhoitoyhdistyksiä on kannustettava energiapuun hankintaan ja välittämiseen sekä paikallisten metsäenergiaverkostojen

kehittämiseen. Metsäenergian mittausta koskevat periaatteet tulee sisällyttää lainsäädäntöön. Metsäenergian ja turpeen toisiaan tukevaa yhteiskäyttöä tulee edistää.

Metsänhoitoyhdistykset ja metsäkeskukset saivat TE-keskuksilta ja maakuntaliitoilta tukea puun energiakäytön edistämisprojekteihin. Lisäksi rahoitettiin energian käytön investointeja. Tätä toimintaa tulisi edelleen kehittää. Tekesin tulisi edelleen panostaa metsäenergian hankinnan teknologian, markkinatutkimuksen sekä metsäenergian laatukriteereiden kehittämiseen.

Eri osapuolten yhteistyönä tulee jatkaa metsäenergian mittauksen periaatteiden selvittämistä tavoitteena niiden sisällyttäminen lainsäädäntöön ja sopimuksiin. Turpeen asema päästökauppajärjestelmässä on turvattava, koska turpeen ja puun yhteiskäyttö energiantuotannossa edistää energiapuun käytön lisäämistavoitteiden saavuttamista. Asiassa merkittävin rooli on KTM:llä.

Ekologinen kestävyys turvataan

Tavoitteet

Kansallisen metsäohjelman 2010 tavoitteena on metsien eliölajien ja elinympäristöjen suotuisan suojelutason saavuttaminen ja ylläpitäminen riittävällä suojelualueiden ja monimuotoisesti käsiteltävien talousmetsien yhdistelmällä.

Kansallisen metsäohjelman tavoitteita ja vaikutuksia seurataan Suomen biologista monimuotoisuutta koskevan kansallisen toimintaohjelman 1997–2005 yhteydessä. Toimintaohjelman vaikutuksista luonnon monimuotoisuuteen on tekeillä arviointi, jonka tulokset valmistuvat keväällä 2005. Arvioinnin perusteella voidaan Kansallisen metsäohjelman toimenpiteiden vaikutusta tarkastella eliölajien ja elinympäristöjen tasolla.

Toteutunut kehitys

Metsälain erityisen tärkeät elinympäristöt kartoitettiin eduskunnan metsälain uudistamiseen liittyvän lausuman perusteella vuosina 1998–2004 metsäkeskusten ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion yhteishankkeena.

Yksityismetsistä löydettiin runsaat 96 000 erityisen tärkeäksi elinympäristöksi luokiteltua kohdetta yhteispinta-alaltaan noin 60 000 hehtaaria (taulukko 4). Lisäksi kartoituksessa löytyi yhteispinta-alaltaan noin 67 000 hehtaaria muita arvokkaita elinympäristöjä. Metsänomistajat saivat kirjeitse tiedon kartoituksessa heidän metsistään löytyneistä kohteista.

Erityisen tärkeiden elinympäristöjen osuus yksityismetsistä on keskimäärin 0,5 prosenttia,

Taulukko 4. Metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen pinta-alat (ha) yksityismetsissä metsäkeskuksittain.

		Metsäkeskus													
		Ra	LS	H-U	Ka-S	Pi	E-S	E-P	K-S	P-S	P-K	Ka	P-P	La	Yht.
Lähde	ha	32	52	64	87	72	130	74	138	309	171	179	272	629	2209
Purot ja norot	ha	187	551	495	656	1323	1189	921	815	1898	1540	1042	5602	3391	19610
Lammet	ha	214	85	198	199	185	211	222	250	150	477	243	394	256	3085
Rehevät korvet	ha	38	155	103	58	205	321	105	105	60	132	115	202	310	1910
Letot	ha	6	11	12	33	7	36	37	34	22	245	298	2017	2	2759
Rehevät lehtolaikut	ha	78	289	252	227	467	529	101	141	161	455	179	523	462	3864
Kangasmetsä-saarekkeet	ha	30	31	4	17	21	25	88	16	16	51	39	278	236	852
Rotkot ja kurut	ha	1	3	5		7	7	29	6	4	9	8	37	57	171
Jyrkänteet	ha	51	94	106	178	73	359	34	182	128	176	33	16	89	1521
Hietikot	ha	0	1	1	1		6	3		0	3	3	13		31
Kalliot, kivikot, louhikot	ha	442	686	359	263	464	1411	763	357	267	227	162	1002	53	6457
Vähäpuustoiset suot	ha	546	819	658	545	1072	1788	526	710	927	2104	370	4610	61	14738
Rantaluhdat	ha	18	78	31	96	71	1056	65	34	205	907	89	45	1	2697
Yhteensä	ha	1645	2855	2288	2360	3967	7066	2971	2791	4148	6498	2759	15012	5547	59905

Lähde: Metsälain erityisesti tärkeät elinympäristöt, MMM 9/2004

osuuden vaihdella maan eri osissa. Elinympäristön keskimääräinen pinta-ala oli 0,62 hehtaaria eri elinympäristötyyppien pinta-alan vaihdella merkittävästi. Purojen ja norojen välittömät lähiympäristöt ovat yleisin (33 %) kartoituksessa havaittu elinympäristötyyppi. Toiseksi yleisin elinympäristötyyppi on vähäpuustoinen suo (25 %).

Metsähallitus kartoitti hallinnassaan olevissa valtion talousmetsissä olevat erityisen tärkeät elinympäristöt jo 1990-luvun lopulla. Niiden osuus on noin yksi prosentti talousmetsistä. Metsäteollisuusyritysten metsissä vastaava osuus on 0,49 prosenttia. Niin Metsähallitus kuin yhtiötkin kartoittivat erityisen tärkeät elinympäristöt metsälakia laajempialaisina omien metsänhoito-ohjeittensa mukaisesti.

Kartoitustyön päätyttyä valtion talousarviossa kestävä metsätalouden rahoituslain luonnonhoitoon tarkoitettua rahoitusta on aiempaa enemmän käytettävä metsätalouden ympäristötukeen ja muuhun yksityismetsissä tehtävään metsäluonnon hoitotöihin. Vuosina 1999–2004 käytetty rahoitus ilmenee taulukosta 5.

Vuonna 1996 talouspoliittinen ministerivaliokunta hyväksyi noin 550 miljoonan euron suuruisen rahoitusohjelman, jonka turvin valtakunnallisia suojeleohjelmia on voitu toteuttaa tehostetusti. Luonnonsuojeleohjelmia ja vastaavia velvoitteita on toteutettu vuosina 1996–2004 kaikkiaan lähes 250 000 hehtaarin suuruisella alalla. Vuoden 2005 alussa toteuttamatta oli vielä runsas 100 000 hehtaaria. Yksityismaiden toteuttamisaste ohjelmittain ilmenee taulukosta 6.

Taulukko 5. Ympäristötukien ja -sopimusten määrä ja pinta-ala vuosina 1999-2004.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Ympäristötuki (milj. euroa)	0,76	1,4	1,5	1,7	1,4	2,6
Sopimuksia (kpl)	74	132	223	251	177	386
Yhteispinta-ala (ha)	250	1584	1300	1959	2574	3538

Lähde: MMM

Taulukko 6. Luonnonsuojeleohjelmien toteutus 1.1.2005.

Ohjelma	Luonnonsuojelealueet ha	Ohjelmat valtionmaalla ha	Ohjelmat yksityismaalla, toteuttamatta ha	Yksityismaiden toteuttamisaste
Kansallis- ja luonnonpuistot	973 000	8 000	2 500	94 %
Soidensuojele	460 000	141 000	23 200	89 %
Rantojensuojele	20 300	66 000	18 800	74 %
Lintuvedet	30 900	9 900	34 000	53 %
Lehtojensuojele	3 100	2 100	1 550	72 %
Vanhat metsät	13 000	315 000	3 050	88 %
Natura 2000 – uudet	5 300	58 000	17 000	63 %
Yhteensä	1 505 600	600 000	100 100	79 %

Toteutukseen osoitetut varat vuosina 1996–2004 ilmenevät taulukosta 7.

Vuonna 2004 toteutettiin luonnonsuojeluohjelmia yhteensä 29 642 hehtaarin suuruisella alueella. Toteutus painottui lintuvesi- ja soiden-suojeluohjelmiin. Koska Natura 2000 -alueet ja suojeluohjelmat koskevat suurelta osin samoja alueita suojeluohjelmien toteuttamisella toteutetaan myös Natura 2000 -verkostoa.

Taulukko 7. Luonnonsuojeluohjelmien toteuttamisvarat vuosina 1996-2004, 1000 euroa.

Vuosi	Maanhankinta	Korvaukset	Yhteensä
1996	28 471	3 193	31 664
1997	40 000	7 227	47 227
1998	38 656	7 815	46 471
1999	45 211	12 941	58 152
2000	36 054	11 600	47 654
2001	32 286	11 604	43 890
2002	28 485	16 405	44 890
2003	21 890	9 200	31 090
2004	25 050	16 350	41 400

Lähde: YM

Seurantaraportin 2002–2003 jatkotoimenpiteiden toimeenpano

1. *Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO) rahoitus on turvattava kokeilukauden aikana. Myös vuoden 2007 jälkeen on metsien monimuotoisuuden turvaamiseen suunnattava valtion rahoitusta.*

Valtioneuvoston 23.10.2002 tekemän METSO-periaatepäätöksen mukaan vuosina 2003–2007 suunnataan resursseja kokeiluhankkeiden toteuttamiseen, luonnonsuojelualueiden inventointeihin, ennallistamiseen ja hoitoon sekä METSON toteuttamiseen liittyvään tutkimukseen. Metsäluonnon hoitoon suunnataan lisääntyviä voimavaroja ja Metsähallitus osallistuu luonnonsuojelualueiden ennallistamiseen ja luonnonsuojelutarkoituksiin varattavien metsien hankintaan.

Kokonaisuutena voidaan todeta, että valtioneuvoston periaatepäätöksen mukainen rahoitus on pääosin toteutunut. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla luonnonhoitoon tarkoitettu rahoitus on valtion vuoden 2005 talousarvion mukaan noin 200 000 euroa pienempi kuin MET-

SO-kokonaistavoite. Vajaus kohdistuu lähinnä kestäväen metsätalouden rahoituslain mukaisiin ympäristötukeen ja luonnonhoitohankkeisiin.

Vuoden 2005 alussa voimaantulleen metsähallituslain mukaan Metsähallituksen liiketoiminnan rahoitus luonnonsuojeluhankkeille ei enää ole mahdollista vuoden 2005 alusta lähtien. Siten liiketoiminnan hallussa olevien alueiden myynneistä saatavia maanmyyntituloja ei voida suoraan käyttää suojelualueiden hankkimiseen. Jatkossa Metsähallituksen voiton tuloutuksessa otetaan lisäyksenä huomioon maanmyyntitulot ja ympäristöministeriölle osoitetaan vastaavasti varoja suojelualueiden hankkimiseen.

Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen on vuoden 2005 aikana tarkoitus tarkistaa vuonna 1996 talouspoliittisessa ministerivaliokunnassa vahvistettu luonnonsuojeluohjelmien rahoitusohjelma vuosille 1996–2007.

Vuonna 2007 tehdään päätökset Etelä-Suomen metsiensuojelua koskevista jatkotoimista. Vuoden 1996 rahoitusohjelman tarkistamisen

yhteydessä tulee varautua metsien mahdollisen lisäsuojelun edellyttämään rahoitukseen vuoden 2007 jälkeen.

2. Vesiensuojelun tavoiteohjelman mukaisiin typipikuormituksen vähentämistavoitteisiin on keski-tyttävä aikaisempaa painokkaammin, jotta valtioneuvoston vuonna 1998 tekemän vesiensuojelun periaatepäätöksen ja EU:n vesipuitedirektiivin tavoitteet saavutetaan. Kestävän metsätalouden rahoituslain mukaista rahoitusta tulee laajentaa kaikkiin vesiensuojelussa tarvittaviin toimenpiteisiin yksityismaiden kunnostusojituksissa.

Valtioneuvoston vuonna 1998 tekemän vesiensuojelun periaatepäätöksen mukaan metsätalouden aiheuttamaa ravinnekuormitusta fosforin ja typen osalta tulisi alentaa puoleen vuoden 1993 arvioidusta tasosta vuoteen 2005 mennessä. Tavoiteohjelman väliarvioinnin (Suomen ympäristökeskus 2002) mukaan metsätalouden ravinnekuormitus on vähentynyt, mutta asetettuja tavoitteita ei saavutettane ilman vesiensuojelutoimenpiteiden tehostamista.

Vesiensuojelutoimenpiteisiin vaikuttaa myös joulukuussa 2000 voimaan tullut Euroopan unionin vesipuitedirektiivi. Direktiivi pannaan täytäntöön lailla vesihoidon järjestämisestä, joka tuli voimaan 31 päivänä joulukuuta 2004, ja siihen liittyvillä lakien muutoksilla. Uuden lainsäädännön myötä vesien tilan luokittelussa otettaisiin huomioon koko vesiekosysteemin tila eikä ainoastaan veden käyttökelpoisuus ihmisen kannalta, kuten nykyään. Erinomaisiksi tai hyviksi luokiteltujen vesien tila ei saa heiketä eikä niiden luokka alentua. Hyvää alempaan luokkaan kuuluvien vesien tilaa on parannettava. Vesistöjen tilan tulee olla hyvä koko EU:n alueella vuonna 2015.

Direktiivin mukaista vesienhoitoa varten Manner-Suomi jaettaisiin viiteen vesistöalueittain muodostettuun vesienhoitoalueeseen. Ruotsin ja Norjan kanssa muodostetaan kansainväliset vesienhoitoalueet. Alueelliset ympäristökeskukset vastaavat vesien hoidosta, jonka suunnittelu pohjautuu viranomaisten, eri toimijoiden ja kan-

salaisten väliseen yhteistyöhön. Jokaiselle vesienhoitoalueelle laaditaan vesienhoitosuunnitelma. Vesienhoitosuunnitelmien valmisteluun osallistuvien yhteistyöryhmien toimikaudet alkavat viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2005.

Edellä mainitut seikat olivat taustana maa- ja metsätalousministeriön asettamalle ”Metsätalouden vesistökuormituksen vähentäminen ja seuranta” –hankkeelle (2002–2004). Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio on julkaissut hankkeen pohjalta koulutusaineistoa ja esitteitä sekä järjestänyt koulutustilaisuuksia vuoden 2004 aikana.

”Metsätalouden vesistökuormituksen vähentäminen ja seuranta” –hankkeessa pyrittiin luomaan yhtenäinen malli erityisesti kunnostusojituksia koskevasta ilmoitusmenettelystä metsäkeskuksen ja ympäristökeskuksen välillä. Vesilainsäädännön kokonaisuudistuksen ojitusluvun käsittelyn yhteydessä toimikunta havaitsi erityisenä ongelmana vesilain ja metsälain välisen suhteen, jota ei kaikilta osin voida pitää toimivana. Vesilakitoimikunnankin mielestä (Komiteamietintö 2004:2) on välttämätöntä varmistaa riittävä tiedonkulku ojitajan ja vesilain valvontaviranomaisen välille. Vesilakiin olisi kirjattava velvollisuus ennakkoon antaa alueelliselle ympäristökeskukselle tieto muusta kuin vähäisistä ojitushankkeista.

Karjaanjoki Life- ja Metsäsuunnitteluun integroitu vesiensuojelu (MESUVE) –hankkeissa kehitetään vesiensuojelun suunnittelun yhdistämistä alueelliseen metsäsuunnitteluun ja maaperätietoon. Hankkeet valmistuvat vuonna 2005.

Maa- ja metsätalousministeriön asettama metsätalouden rahoituslakityöryhmä esitti kestävän metsätalouden rahoituslain muuttamista muun muassa siten, että metsäluonnon hoitohankkeena voitaisiin kokonaan valtioneuvolla rahoittaa kunnostusojitushankkeen ulkopuolisen tilan mailla tehtävistä vesiensuojelutoimenpiteistä aiheutuvat kustannukset ja maksaa ulkopuoliselle tilalle esimerkiksi pintavalutuskentäksi tarvittavasta alueesta korvaus.

Rahoituslakityöryhmän tekemien esitysten pohjalta rahoituslakia on muutettu muun muassa METSO:n kokeiluhankkeita koskien.

Rahoituslain kokonaisuudistus käynnistettiin vuonna 2004, ja sitä koskeva hallituksen esitys tulee antaa eduskunnalle keväällä 2006. Lain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2007 alusta EU:n komission notifiointin jälkeen.

3. Suomen ilmastopolitiikan kannalta on tärkeää, että toteutetaan Kansalliseen metsäohjelmaan 2010 sisältyvät toimenpiteet, joilla säilytetään metsien hiilinieluvaikutus ja toisaalta pyritään tarjoamaan vaihtoehtoisia energianlähteitä fossiilille polttoaineille. Puuteollisuuden elinkeinopoliittisen ohjelman ja puurakentamisen edistämishjelman valmistelussa on otettava huomioon ilmastokysymykset. Kunnostusojitusten ja soiden ennallistamisen vaikutukset hiilitaseeseen tulee selvittää.

Valtakunnan metsien 9. inventointi valmistui vuoden 2004 syksyllä. Inventointitietojen mukaan maamme metsien puuvaranto ja puuston vuotuisen kasvun arvio ovat suuremmat kuin mitä ne ovat olleet aiempien inventointien tulosten mukaan. Puuston vuotuinen kasvu on saavuttanut 87 miljoonan kuutiometrin tason.

Vuoden 2005 alusta käynnistyvä päästökauppa vaikuttanee eri energialähteiden keskinäiseen kilpailuasemaan siten, että metsäenergian käyttö on taloudellisesti aiempaa edullisempaa. Metsäenergian käytön lisääntyessä sen korjuun vaikutuksia metsäluontoon ja maaperän ravinnetasapainoon tulee tutkia nykyistä selvästi kattavammin, jotta mahdolliset haittavaikutukset kyetään eliminoimaan.

Maa- ja metsätalousministeriön johdolla valmistui lokakuussa 2004 ”Ilmastonmuutoksen

kansallinen sopeutumisstrategia” -ehdotusluonnos. Strategia on tarkoitus liittää osaksi vuonna 2005 ajantasaistettavaa kansallista ilmasto- ja energiastrategiaa.

4. Yksityisten luonnonsuojelualueiden hoitoon on osoitettava niiden hoidon ja kunnossapidon tarpeisiin nähden riittävät määrärahat.

Yksityisten luonnonsuojelualueiden inventointeihin ja hoitoon on vuonna 2004 ensimmäistä kertaa suunnattu valtion talousarviossa luonnonsuojelualueiden hoitoon ja kunnossapitoon varattua määrärahaa. Rahoitusavaus liittyy METSO metsien monimuotoisuusohjelmaan, jonka mukaan tarkoitukseen käytetään yhteensä 3 miljoonaa euroa vuoden 2007 loppuun mennessä. Alueiden inventointi- ja hoitotyöstä huolehtivat alueelliset ympäristökeskukset ja Metsähallitus yhteistyössä.

5. Metsäntutkimuslaitoksen tulee ryhtyä pitämään resurssiensa puitteissa metsien suojelutilastoa osana Suomen virallista tilastoa.

Metsäntutkimuslaitos aloittaa vuoden 2005 alusta metsien suojelutilaston ylläpitämisen. Alkuvaiheessa tilasto laaditaan ja ylläpidetään aiempien suojelutilastaselvitysten mukaisesti jakaen eri tavoin suojeltu metsätalousmaa metsämaahan, kitumaahan ja joutomaahan. Alueellisesti on tavoitteena pyrkiä pitämään tilasto kunnittain, jolloin eri osa-alueiden suojelutilanteen selvittäminen helpottuu oleellisesti nykyisestä.

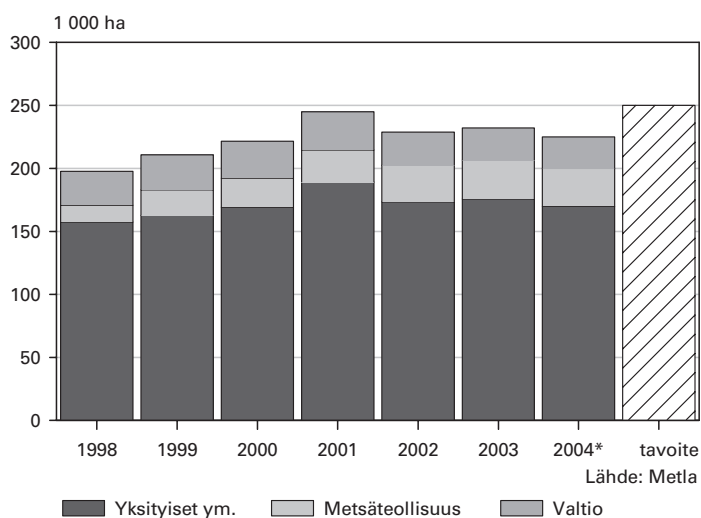
Metsät hoidetaan hyvin

Tavoitteet

Kansallisen metsäohjelman 2010 tavoitteena on huolehtia metsänhoidosta ja metsänparannustöistä siten, että 63–68 miljoonaa kuutiometriin kohoava vuotuinen ainespuun hakkuukertymä on kestäväällä pohjalla. Tämä edellyttää puuntuotannon kokonais-investointien nostamista takaisin aikaisemmalle noin 0,25 miljardin euron tasolle vuodessa.

Toteutunut kehitys

Taimikonhoidon määrä oli lähes Kansallisen metsäohjelman 2010 tavoitteen mukainen (kuva 7). Hyvään tulokseen vaikutti metsänomistajien lisääntynyt kiinnostus metsänhoitotöihin, taimikonhoitoon painottuneet neuvontahankkeet sekä valtion tuen kohdentaminen taimikonhoitoon ja nuoren metsän kunnostukseen. Taimikonhoidon määrän arvioidaan säilyvän edellisvuosien tasolla myös vuonna 2005.

Kuva 7. Taimikonhoitopinta-alat metsänomistajaryhmittäin vuosina 1998-2004 (* ennakoarvio).

Metsänviljelymäärät ovat vaihdelleet vuosittain verraten vähän (kuva 8). Tämä johtuu siitä, että uudistushakkuiden määrä on vaihdellut kasvatushakkuiden määrää vähemmän.

Ensiharvennushakkuiden määrä on noussut, mutta se on edelleen riittämätön metsien puuntuotannollisesti hyvän kehityksen kannalta (kuva 9). Syynä on etenkin kotimaisen kuitupuun hakkuumahdollisuuksia vähäisempi käyttö, joka on ensi sijassa aiheutunut puuraaka-aineen tuonnista.

Vuosittaiset kunnostusojitusmäärät ovat jääneet noin 80 000 hehtaarin tasolle, joka on selvästi Kansallisessa metsäohjelmassa 2010 asetettua tavoitetta (110 000 ha) alhaisempi (kuva 10). Yhtenä esteenä asetetun tavoitteen saavuttamiselle on ollut ojalinjoilta kertyvän kuitupuun huono menekki.

Uusien metsäteiden tekeminen on vähentynyt ja painopiste on siirtynyt Kansallisen metsäohjelman 2010 mukaisesti metsäteiden kunnostukseen (kuva 11). Metsäteitä valmistuu ja perusparannetaan lähes Kansallisen metsäohjelma 2010 tavoitteiden mukaisesti.

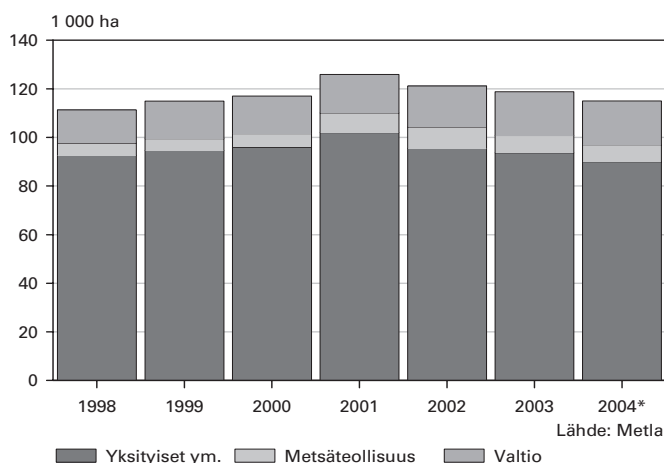
Vuonna 2003 metsänhoito- ja perusparannustöiden kokonaiskustannukset olivat 217 miljoonaa euroa ja vuonna 2004 ne olivat ennakoarvion mukaan saman suuruiset (kuva 12). Vuosien 2002–2004 kustannustietoja ei voi suoraan verrata aiempien vuosien kustannustietoihin, koska kustannusten sisältö laajeni hieman ja tiedonkeruutapa muuttui vuoden 2001 jälkeen.

Vuodesta 2002 lähtien kokonaiskustannuksiin sisältyvät myös työsuojelutaruste- ja työmaakuljetuskulut, sää-päiväkorvaukset sekä koulutuspäivä-, sairauspäivä- ja ns. pekkasvapaakustannukset. Vuonna 2002 kustannustietojen keruutapa muuttui kokonaan siten, että metsänhoi-

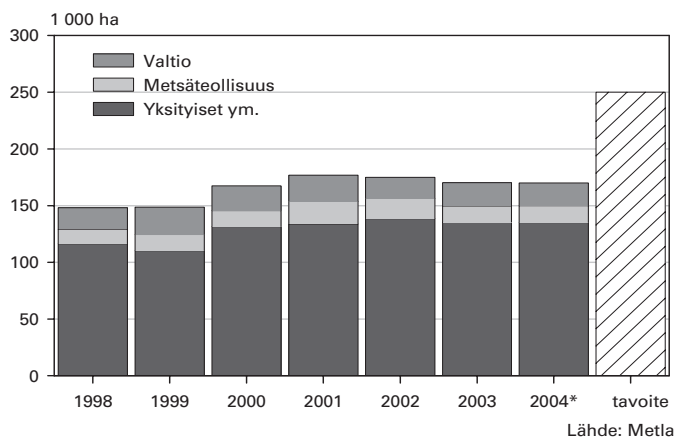
toyhdistykset ja metsäkeskukset toimittavat Metsäntutkimuslaitokselle yksityismetsissä tekemiensä töiden yksikkökustannustiedot, jotka perustuvat metsänomistajilta lasketuihin kustannuksiin.

Vuosien 2000 ja 2001 yksityismetsien kustannustiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia, koska yksityismetsien metsänhoito- ja perusparannustöiden todellisista yksikkökustannuksista ei saatu tietoja lukuunottamatta metsäkeskusten toteuttamia metsäojituksia ja metsäteiden rakentamis- ja perusparannustöitä. Näiden vuosien yksityismetsien yksikkökustannukset arvioitiin muuntamalla yksityismetsien vuoden 1999 yksikkökustannuksia valtion ja metsäteollisuusyritysten vuosien 1999–2001 kustannuskehityksen mukaisesti.

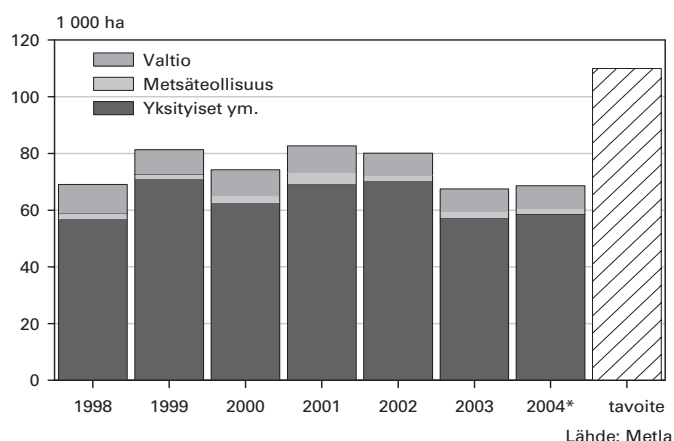
Vuonna 2003 valtion rahoitusta, tukea ja lainaa, käytettiin metsänhoito- ja perusparannustöihin yksityismetsissä 68,8 miljoonaa euroa. Valtion talousarviossa kestävä metsätalouden rahoituslain mukaisiin metsänhoito- ja perusparannustöihin varatut määrärahat käytettiin vuonna 2003 kokonaan ja vuodelle 2004 siirtyi vielä maksettavaksi noin 5,4 miljoonaa euroa vuonna 2003 tehdyistä töistä. Suurin osa siirtyneistä maksuista oli nuoren metsän kunnostustöitä. Myöskin vuonna 2004 osassa metsäkeskuksia nuoren metsän hoitotöitä varten varatut valtion tukivarat eivät riittäneet ja noin 3,3 miljoonaa euroa siirtyi maksettavaksi vuodelle 2005. Valtion vuoden 2004 kolmannessa lisätalousarviossa töihin varattiin 2 miljoonan euron lisärahoitus. Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta katsoi, että lisästarve olisi ollut 6,2 miljoonaa euroa. Toisaalta eduskunnan valtionvarainvaliokunta totesi lausunnossaan VaVM 29/2004, että eduskunta käsitellessään kestävä metsätalouden rahoituksesta annetun lain muutosta syksyllä 2004 edellytti lain kokonaisuudistuksen käynnistämistä ja metsänparannustoiminnan sopeuttamista käytettävissä oleviin määrärahoihin.

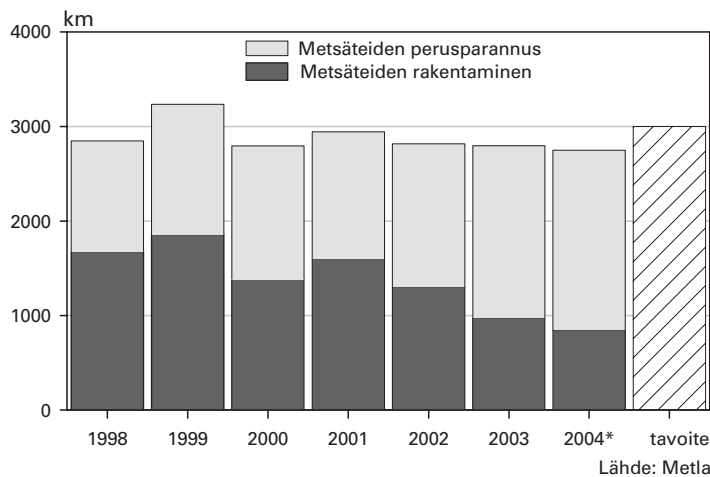
Kuva 8. Metsänviljelypinta-alat metsänomistajaryhmittäin 1998–2004. (* ennakkoarvio).

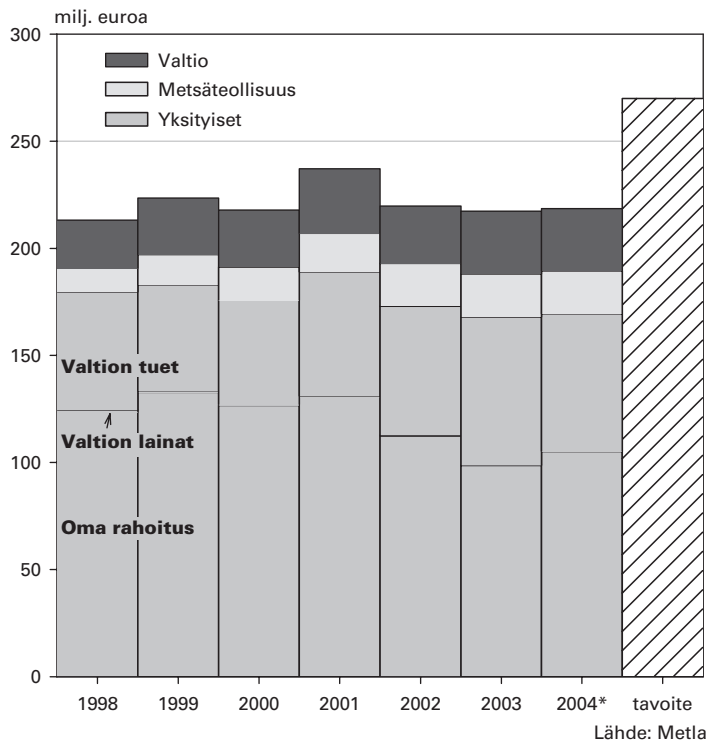
Kuva 9. Ensiharvennushakkuiden pinta-alat metsänomistajaryhmittäin vuosina 1998–2004 (* ennakkoarvio).

Kuva 10. Kunnostusojituspinta-ala metsänomistajaryhmittäin vuosina 1998–2004 (* ennakkoarvio).

Kuva 11. Metsäteiden tekeminen ja niiden perusparannus vuosina 1998–2004, kaikki metsänomistajat yhteensä (*ennakkoarvio).

Kuva 12. Metsänhoito- ja perusparannustöiden reaaliset kokonaiskustannukset omistajaryhmittäin vuosina 1998–2004 vuoden 2004 hinnoin (tukkuhintaindeksi) (*ennakkoarvio).

Vuosikymmenen alun myrskytuhoalueet saatiin vuonna 2004 pääosin metsitetyiksi.

Kestävän metsätalouden rahoituslaskuryhmä sai työnsä valmiiksi vuoden 2004 aikana. Työryhmä esitti muutoksia mm. nuoren metsän hoidon sekä metsäenergian korjuun ja haketuksen tukiehtoihin.

EU:n rahoituskaudella 2000–2006 toteutettavien tavoite 1-, 2- ja 3-ohjelmien sekä alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman (ALMA) puitteissa on toteutettu myös vuonna 2004 runsaasti metsä- ja puutalouden kehittämishankkeita. Metsähankkeet ovat perustuneet metsätalouden alueellisiin tavoiteohjelmiin.

Metsänhoitotöiden luontolaadun, puunkorjuujälkien ja metsänuudistamisen tarkastusten mukaan töiden laatu on säilynyt vuonna 2004 edellisvuosien tasolla. Metsänuudistamisen laadun seurantamallin pysyviä vaikutuksia testataan jatkohankkeella vuoteen 2006 saakka.

Hirvieläinten metsille aiheuttamat tuhot ovat kääntyneet vahinkoilmoitusten mukaan osassa maata vuonna 2004 lievään laskuun. Viime vuosien ennätykselliset jahdit ovat pienentäneet talvehtivaa hirvikantaa. Talvehtimisalueilla hirvieläinten aiheuttamien tuhojen määrä on edelleen suuri.

Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio jatkoi metsänhoidon suositusten tarkistamista vuonna 2004.

Seurantareportin 2002–2003 jatkotoimenpiteiden toimeenpano

1.1. Metsänhoito- ja perusparannustöiden työ-määrien säilyminen Kansallisen metsäohjelman 2010 mukaisena edellyttää, että valtion tuen re-aaliarvo ei alene.

Valtion talousarvioissa varatut kestävän met-sätalouden rahoituslain mukaiset varat vuonna 2004 olivat kaikkiaan noin 65 miljoonaa euroa ja vuonna 2005 63,4 miljoonaa euroa. Vuoden 2005 varoista enintään kaksi miljoonaa euroa voi talousarvion mukaan kohdistua rahoituslain väliaikaisesta muuttamisesta aiheutuviin metsä-energian korjuuseen ja haketukseen tarkoitettuihin kustannuksiin. Vuodelle 2005 siirtyi vuonna 2004 tehtyjen töiden maksatuksia noin 3,3 mil-joonaa euroa. Rahoitusongelmat koskevat eten-kin nuoren metsän hoitoon ja juurikäävän torjun-taan varattuja varoja. Lisäksi vuosittaiset valtion varojen myöntämisvaltuutta koskevat rajoitukset aiheuttavat ongelmia usean vuoden ajan kestävää toteuttamista vaativien metsäteiden kunnostus- ja kunnostusojitushankkeiden hyväksymiselle.

Mikäli kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisia metsäenergian korjuukohteita laajen-netaan nykyisestään, vuosittainen valtioneu-ven lisästarve kasvaa vielä merkittävästi. Eduskunta edellytti hyväksyessään energiapuun tukien laa-jennuksen kestävän metsätalouden rahoitusla-kiin syksyllä 2004, että lain kokonaisuudistusta koskeva hallituksen esitys annetaan eduskunnalle 1.1.2006. Myöhemmin lakiesityksen ajankoh-daksi on tarkentunut kevät 2006. Uudistuksen lähtökohtana tulee olla metsäparannustoiminnan sopeuttaminen käytettävissä oleviin määrära-hoihin ja säädösten yksinkertaistaminen. Lisäksi eduskunta edellytti, ettei nykyisen lain väliai-kaisia muutoksia energiapuuta koskeviin tukiin saateta voimaan, ennen kuin on varmistunut, että vastaavia tukisäädöksiä voidaan noudattaa vuo-den 2005 jälkeen valtion tukea metsänhoito- ja metsäparannustoimiin vähentämättä.

1.2. Metsänhoito- ja perusparannustöiden suun-nittelua ja organisointia on tarpeen kehittää.

Vuonna 2004 tehtiin metsäkeskusten ja ns. Tapio-työryhmän ehdotusten toteutumisen ar-viointi. Arvioinnin jatkotoimenpiteinä maa- ja metsätalousministeriö päätti metsäkeskusten toiminnan kehittämistä. Toimintaa tehostetaan ja yhdenmukaistetaan ottamalla käyttöön uutta teknologiaa sekä siirtymällä tilaaja-tuottajamal-liin sellaisissa tehtävissä, joihin se sopii. Ehdotuk-set tilaaja-tuottajamalliin siirtymisestä tehdään 31.10.2005 mennessä.

Metsäkeskusten ulkopuolisten toimijoiden osuus metsätie- ja kunnostusojitushankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa on tällä hetkellä hyvin pieni. Ainoastaan Keski-Suomessa met-säkeskuksen toimihenkilöiden suunnittelemat metsäparannustyöt siirtyivät vuonna 2004 metsäkeskuksen toimihenkilöiden perustamalle yhtiölle. Vuonna 2005 käynnistetään muuallakin metsänhoito- ja perusparannustöiden organisoinnin kokeiluhankkeita. Kokeilukohteina tulisi olla mm. yrittäjäkoulutuksen lisääminen, alueyrittä-jäkokeilut, ulkoistamiskokeilut, sopimusmallien kehittäminen ja eri metsäorganisaatioiden välinen yhteistyö.

1.3. Taimikonhoitotyöt on pyrittävä tekemään puuntuotannollisesti ja taloudellisesti tarkoituk-senmukaisena ajankohtana.

Metsätalouden rahoituslakityöryhmä esitti nuo-ren metsän hoidon työläjien jakamista taimikon-hoidoksi, nuoren metsän hoidoksi ja laatupuiden pystykarsinnaksi. Töiden tarkoituksenmukai-seksi suuntaamiseksi työryhmä esitti taimikon-hoidon tuen korottamista nykyiseen verrattuna 10 prosenttiyksiköllä. Kestävän metsätalouden rahoituslain uudistusesitys valmistellaan kevää-seen 2006 mennessä. Taimikoiden varhaishoito otetaan metsäorganisaatioiden koulutus-, tiedo-tus ja neuvontateemaksi.

2. Kestävän metsätalouden rahoituslain selkiyttämiseksi metsäenergian korjuu on eriytettävä omaksi kokonaisuudekseen tai siitä on säädettävä oma lakinsa. Metsäenergian korjuun on oltava ekologisesti ja taloudellisesti tarkoituksenmukaista.

Eduskunta on hyväksynyt lain kestävän metsätalouden rahoituslain väliaikaisesta muuttamisesta syksyllä 2004 edellyttämillään ehdoilla. Laissa metsäenergian korjuu ja haketus on eriytetty omaksi luvukseen ja valtion tuella rahoitettavia metsäenergian korjuukohteita on lisätty. Laissa on kuitenkin rajoitettu metsäenergian korjuukohteista pois kaikkein vähäravinteisimmat kasvupaikat.

Vuonna 2005 huolehditaan siitä, että edellä mainittu eduskunnan kanta, joka koskee metsänhoitotöiden ja kotimaisen energian suhdetta kestävän metsätalouden rahoituslain varojen myöntämisessä ja käyttämisessä toteutuu. Lisäksi metsäenergian korjuun taloudellista ja ekologista tutkimusta tehostetaan.

3. Hirvien talvehtivaa kantaa tulee pienentää niin, että niiden aiheuttamat vahingot maa- ja metsätaloudelle sekä liikenteelle vähenevät. Hirvieläinten talvikannan inventointia tulee kehittää sekä vahinkojen korvausjärjestelmä tulee uudistaa.

Kolmen viimeisen vuoden suuret hirvien kaatomäärät ovat kääntäneet metsä- ja liikennevahingot lievään laskuun. Kuitenkin hirvien aiheuttamat metsätuhot ovat edelleen huomattavat osassa

maata. Onkin tärkeää, että hirvien talvikanta pysyy ministeriön suosituksen mukaisena riistanhoitopiireittäin ja hirvieläinten talvikannan inventointia edelleen kehitetään.

Metsästyslain 87 §:ssä tarkoitettujen hirvi-, peto- ym. eläinten korvausten myöntämis- ja maksatusperusteiden tarkistamista varten maa- ja metsätalousministeriö on asettanut työryhmän, jonka tulee 30.4.2005 mennessä laatia tarkistus-ehdotuksensa.

4. Metsänuudistamisen laadun seuraamiseen alueittain ja toimijoittain on kehitetty toimiva malli. Sen vaikuttavuus tulee tutkia jatkohankkeessa vuoteen 2006 mennessä.

Metsäntutkimuslaitoksen, metsänhoitoyhdistysten ja metsäkeskusten yhteisesti kehittämää mallia metsänuudistamistöiden laadun seuraamiseksi on kokeiltu vuodesta 1998 lähtien viiden metsäkeskuksen toimialueella 27 metsänhoitoyhdistyksessä. Jatkohankkeella tutkitaan menetelmän vaikuttavuutta vuosina 2005 ja 2006.

5. Ojitusalueiden ainespuun ja metsäenergian yhteiskorjuuta on kehitettävä edelleen.

Metsäntutkimuslaitos on tehnyt selvityksen maakunnittaisista kunnostusojitustavoitteista metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien tarkistusta varten. Ojitusalueiden puunkorjuun kehittämissä perustetaan kokeiluhanke tai -hankkeita, joissa selvitetään erilaisia toimintatapoja ojitusalueiden puunkorjuun rationalisoimiseksi.

Metsistä virkistystä ja luonnontuotteita

Tavoitteet

Kansallisen metsäohjelman 2010 tavoitteena on huolehtia siitä, että metsien käytössä ja suojelussa otetaan huomioon metsien perinteiset käyttömuodot ja edistetään metsästä saatavaa monipuolista aineellista ja henkistä hyvinvointia. Luontomatkailupalveluiden tuotteistamista ja markkinointia kehitetään.

Toteutunut kehitys

Metsien virkistyskäytön merkitys on lisääntynyt huomattavasti luontomatkailun kasvun kautta. Luontomatkailuun liittyvät kaikki kansallisessa metsäohjelmassa mainitut osa-alueet: metsästyminen, virkistyskalastus, porotalous, keräily, ulkoilu, maisemakysymykset, kulttuuriarvot, matkailu ja luonto- ja monikäyttöyrittäjyys. Luonnon monipuolinen virkistyskäyttö perustuu pääosin ns. jokamiehenoikeuksiin, joiden tulkinnasta on käyty keskustelua virkistyskäytön lisääntyessä.

Luontoon perustuvan matkailuelinkeinotoiminnan kasvu on ollut Lapissa voimakasta. Paikoin sen merkitys on noussut paikallistaloudessa metsätalouden rinnalle ja jopa ohikin. Samanlainen kehityssuunta näyttäisi toteutuvan etelämässäkin, kuten Kainuussa ja Pohjois-Karjalassa. Matkailuelinkeinotoiminnan kasvu edellyttää aiempaa tarkempaa maankäytön suunnittelua ja erielinkeinojen sovittamista samoille pinta-aloille.

Matkailuelinkeinon sisällä on huomattavaa tarvetta koordinaatioon ja eri matkailun aktiviteettien yhteen sovittamiseen. Esimerkiksi Pohjois-Suomessa voimakkaasti kasvanut koiravaljakkosafaritoiminta on paikoin ristiriidassa porotalouden ja porovaljakkomatkailun kanssa. Myös moottorikelkkasafaritoiminta on siinä määrin laajaa, että se vaatii vahvaa ohjausta.

Luontomatkailu tukeutuu suuressa määrin luonnonsuojelualueisiin ja myös valtion talous-

metsiin. Toiminnan ohjaamiseksi Metsähallitus on laatinut erikseen matkailustrategian talousmetsille ja kestäväen luontomatkailun periaatteet lakisääteisille luonnonsuojelualueille. Edellä mainitut strategiat ja periaatteet perustuvat pitkälti kumppanuuteen ja sopimus pohjaisuuteen luontomatkailuyrittäjien kanssa.

On tärkeää pyrkiä etsimään edelleen keinoja metsätalouden, luontoon perustuvan matkailun eri muotojen sekä luontaiselinkeinojen tavoitteiden yhteensovittamiseksi. Ongelmana on, että valtion hallinnossa ei ole selkeitä vastuutahoja, jotka vastaisivat luontomatkailun kehittämisestä, koordinaatiosta ja seurannasta.

Myöskään koulutus ei vastaa kohonneita luontomatkailun sisältö- ja laatukriteereitä. Tämä koskee kaikkia koulutuksen tasoja. Erityisesti eräopas- ja vastaavasta koulutuksesta valmistuu huomattava määrä henkilöitä, joille ei ole työmarkkinoilla kysyntää. Vastaavasti korkeammin koulutettuja luontomatkailun ammattilaisia valmistuu tarpeeseen nähden liian vähän. Myöskään alan yrittäjäkoulutus ei vastaa määrällistä ja laadullista tarvetta.

Mittakaavansa nähden luontomatkailua tutkitaan liian vähän. Alalle on saatu määräraikainen Metsäntutkimuslaitoksen, Lapin yliopiston ja Metsähallituksen yhdessä rahoittama professuuri Metsäntutkimuslaitoksen Rovaniemen tutkimuskeskelle, mutta yksi professuuri ei ehdi täyttämään alalle syntyneitä tutkimustarvetta.

Metsästyksen ja virkistyskalastuksen asemassa ei ole tapahtunut suuria muutoksia. Valtion maila ja vesillä tapahtuvassa metsästyksessä ja virkistyskalastustoiminnassa on kehitetty lupamyöntikäytäntöjä, markkinointia ja yhteistyötä alan yrittäjien kanssa. Porotalous saa paikoin merkittäviäkin lisätuloja porosafaritoiminnasta.

Marjojen ja sienien keräily on säilyttänyt asemansa virkistyskäyttömuotona. Kaupallinen keräystoiminta on paikoin jopa lisääntynyt. Myös

ulkoilu on lisännyt suosiotaan fyysisen ja henkisen hyvinvoinnin ylläpitäjänä. Ulkoiluun ja retkeilyyn liittyy entistä useammin korkealaatuiset varusteet ja tekniset apuvälineet, jotka korostavat harrastuksen kaupallista luonnetta.

Metsämaiseman merkitys viihtyisyys- ja hyvinvointitekijänä on korostunut. Eri metsäorganisaatiot ovat ottaneet huomioon tämän omissa ohjeistoissaan ja käytännöissään. Myös metsien kulttuuriarvojen merkitys on lisääntynyt viime aikoina. Metsien sosiaalis- kulttuurisen kestävyys-

den sisältö on täsmentynyt, ja se on kansainvälisessäkin keskustelussa nousemassa muiden kestävä kehityksen elementtien rinnalle.

Metsien virkistyskäytön ja luontomatkailun seuranta ja tilastointi on lähes täysin järjestämättä ja vastuuttamatta. Luotettavaa ja jatkuvaa tilastointia edellyttää muun muassa toiminnan suunnittelu, seuranta ja yhteiskunnallinen ohjaus. Kansallisen metsäohjelman 2010 seurannassa ei olekaan käytettävissä näiltä osin tilastosarjoja.

Seurantaraportin 2002– 2003 jatkotoimenpiteiden toimeenpano

1. Virkistyskäyttömahdollisuuksien lisäämiseksi ulkoilulakia uudistetaan siten, että reittitoimintuksia kevennetään hallinnollisesti ja toimituksissa määritellään myös periaatteet ja korvaukset reitteihin rajoittuvien lähimetsien virkistyskäytön huomioon ottavasta hoidosta.

2. Metsien virkistyskäytön kehittämistä ja koordinaatiota varten tulee asettaa alan toimijoista koostuva virkistyskäyttöryhmä.

3. Virkistyskäytön ja luontomatkailun palveluista tiedottamista kehitetään kuntien, Metsähallituksen ja muiden toimijoiden välisenä yhteistyönä.

4. Metsien virkistyskäytön tilastointia tulee kehittää.

Edellä luetelluista jatkotoimenpiteistä on vuonna 2004 edennyt lähinnä vain toimenpide 3. Metsähallitus on avannut keväällä 2004 Luontoon.fi-

verkkopalvelun. Verkkopalvelua kehitetään yhdessä alan muiden toimijoiden kanssa. Se sisältää linkkejä muun muassa matkailuyritysten verkkosivuille. Verkkopalvelussa on mahdollista esitellä muidenkin toimijoiden, kuten kuntien luontokohteita, joissa on maksuttomia palveluita. Sisällön tuotannon osalta Metsähallitus on alustavasti sopinut yhteistyöstä Suomen Latu ry:n ja Suomen Partiolaiset -yhdistyksen kanssa. Tavoitteena on tiivistää yhteistyötä myös Matkailun edistämiskeskuksen kanssa.

Ulkoilu- ja luontojärjestöt, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry ja eri viranomaiset perustivat vuoden 2004 aikana ”Ulkoilufoorumin”, jossa keskustellaan ja neuvotellaan luonnon virkistyskäytöstä ja erityisesti jokamiehenoikeuksien soveltamisesta.

Vuonna 2005 toimenpiteiden toteuttaminen tulee vaatimaan mm. yhteistyön lisäämistä eri tahojen välillä ja uusia yhteistyökumppaneita kuten valtakunnallinen luonnontuotealan teemaryhmä.

Metsäosaamista vahvistetaan

Tavoitteet

Kansallisen metsäohjelman 2010 tavoitteena on parantaa metsäosaamista vahvistamalla edelleen tutkimukseen, koulutukseen ja kansainvälistymiseen perustuvaa metsäalan innovaatiotoimintaa.

Toteutunut kehitys raportoidaan jatkotoimenpiteiden toimeenpanon yhteydessä.

Seurantaraportin 2002–2003 jatkotoimenpiteiden toimeenpano

1. Metsäalan koulutusohjelmaa tulee kehittää kotimaisten tarpeiden lisäksi eurooppalaisten koulutusmarkkinoiden näkökulmasta. Tavoitteena on koulutuspalvelujen kehittäminen metsäklusterin vientituotteeksi.

Opetusministeriö julkaisi vuonna 2003 työryhmämuistion *“Metsätalouden koulutuksen tuottamat kansainväliset valmiudet”*. Siinä metsäneuvoston aloitteesta asetetun työryhmän ehdotuksien mukaan koko metsäalan koulutuksessa lähivuosien tavoitteena on kansainvälisen metsäopetuksen järjestelmän kehittäminen.

Eri koulutusasteiden yhteistyötä lisätään toiminnan tehostamiseksi ja laajentamiseksi sekä samalla verkostoidutaan kansainvälisesti. Helsingin yliopistossa on mahdollista suorittaa englanninkielinen metsätalouden koulutusohjelman master-tasoinen loppututkinto ja Joensuun yliopistolla on usean Euroopan yliopiston kanssa yhteinen Silva- verkkoyliopisto, jossa voi suorittaa ympäristötieteen tutkinnon, johon sisältyy metsäopetusta 30-40 opintoviikon verran.

Kansainvälisyys edellyttää osallistuvilta organisaatioilta hyvien tukipalvelujen kehittämistä, joiden laadukkaaseen resursointiin oppilaitokset tarvitsevat lisävaroja sekä yhteiskunnalta että elinkeinoelämältä. Hyvä esimerkki elinkeinoelämän järjestöjen mukana olosta on se, että Euroo-

pan koneyritysten liitoilla on yhteinen pyrkimys kehittää metsäkoneenkuljettajien koulutukseen yhteinen eurooppalainen koulutusmalli. Tässä toiminnassa on aktiivisesti mukana Kurun metsäoppilaitos.

Maa- ja metsätalousministeriö on solminut Venäjän luonnonvarain ministeriön kanssa kuusivuotisen sopimuksen Venäjän metsäalan jatko- ja täydennyskoulutushankkeen toteuttamisesta, Suomen kustannus on 800 000 euroa vuodessa. Myös Euroopan Metsäinstituutti on ulkoministeriön rahoituksella aloittamassa *Balkanin maiden metsäakatemia* -hanketta, jonka tarkoituksena on metsäammattilaisten täydennyskoulutus metsäekonomian ja metsäpolitiikan alalla.

2. Metsäalan tutkimusta vahvistetaan osana eurooppalaista tutkimusympäristöä. Biotekniikan tutkimusta metsäalalla kehitetään aktiivisesti.

Eri metsäntutkimusorganisaatioissa osallistuminen EU:n yhteisiin rahoitus- ja tutkimusohjelmiin on muodostunut vakiintuneeksi käytännöksi, joten Suomen Akatemian tavoite vahvistaa suomalaista tutkimusta osana eurooppalaista tutkimusympäristöä on metsäntutkimuksen osalta toteutumassa. Euroopan metsäntutkimuslaitosten johtajat yhdessä elinkeinoelämän johtajien kanssa pyrkivät saamaan EU:n 7. puiteohjelmaan metsää koskevan osion. Myös pohjoismaiden metsäntutkimusorganisaatiot tehostavat yhteistyötään yhdessä maiden metsänomistajaorganisaatioiden kanssa. *Wood Wisdom II* -ohjelma on aiempien suositusten mukaisesti käynnissä, ja siihen on saatu myös kansainvälistä rahoitusta. Metsäalan tutkimuksen vahvistamista tukee myös Euroopan Metsäinstituutin uudelleen organisointi.

Helsingin yliopiston koordinoimana on käynnistetty Helsingin seudun biotekniikan koulutusohjelma, jota toteutetaan usean tiedekunnan ja eri yliopistojen välisenä yhteistyönä. Koulutusohjelmassa on useita suuntautumisvaihtoehtoja,

joista luonnonvarojen biotekniikka on pääosin Helsingin yliopiston maatalous-metsätieteellisen tiedekunnan vastuulla. Metsäntutkimuslaitoksessa on tekeillä geenitekniikan strategia, jonka avulla pyritään tältä osin osaksi eurooppalaista tutkimusympäristöä.

3. Jatketaan metsäalan tunnettuutta edistävää toimintaa varhaiskasvatuksesta lukioihin asti.

Suomen Metsäyhdistyksen ja opetushallituksen yhteistyössä toteuttamaa metsäyhteistyötä metsätietouden lisäämiseksi kouluissa varhaiskasvatuksesta lukioihin on jatkettu menestyksellisesti mm. leirikoulujen muodossa. Vuonna 2004 Metsävisatietokilpailuun osallistui 30 000 nuorta. Suomen Metsäyhdistyksen tekemän kyselytutkimuksen mukaan lasten ja nuorten suhde metsään on pysynyt mutkattomana ja metsätalouteen pääosin myönteisenä.

Toiminnan edelleen tehostamiseksi avattiin valtakunnallinen "*Metsän oppimispolku*"-verkopalvelu (www.oppimispolku.fi). Sivuilta löytyvät helposti eri toimijoiden yhteystiedot, joissa ovat mukana myös metsäkoneyrittäjät ja metsäteollisuusyritykset, oppimateriaalit, harjoitukset, käytännölliset vinkit ja malleja tapahtumien järjestämiseen sekä tapahtumakalenteri. Tämän lisäksi Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiolla on omat verkkosivunsa opettajille sekä suomeksi että ruotsiksi. Verkkosivuilla on 6000 rekisteröintynyttä käyttäjää.

Metsäteollisuusyritykset ja metsänhoitoyhdistykset ovat sekä osallistuneet että rahoittaneet tapahtumia monilla tavoilla. Kymmenet tuhannet päiväkotilapset ja koululaiset ovat vuoden 2004 aikana osallistuneet toiminnallisiin metsäpäi-

viin, elämyksellisiin retkiin sekä kilpailuihin ja messuille. Metsäalan varhaiskasvatuksesta on kehittymässä myös vientituote. Maa- ja metsätalousministeriö on toistaiseksi konsultoinut metsä- ja luonto-opetuksen järjestämistä Kiinassa ja Turkissa.

4. Edistetään suomalaisen puunkorjuuosaamisen ja -palvelujen kehittämistä kasvavaksi vientituotteeksi.

Tavoite on toteutunut osaksi Venäjän puuntuonnin oheisvaikutuksena. Venäjä on merkittävä vientikohde puunkorjuuteknologialle ja metsäosaamiselle. Puunkorjuuosaamisen vientiin liittyy läheisesti myös metsäkoneenkuljettajien koulutuspalvelujen kehittäminen Suomen metsäsektorin vientituotteeksi. Metsäntutkimuslaitoksessa on lisäksi meneillään Venäjän metsätietohanke (www.idanmetsatieto.info).

Osittain toteutumista voi edesauttaa maa- ja metsätalousministeriön ja Suomen Metsäyhdistyksen käynnistämä uusien EU-maiden johtavissa asemassa oleville metsäalan toimijoille tarkoitettu Metsäakatemia -hanke (*Forest Academy Finland*), jonka puitteissa kehitetään kohdemaiden ja Suomen välistä yhteistyötä ja esitellään Suomen metsäsektorin toimintaa ja menettelytapoja.

Suomen harjoittama kahdenvälinen metsäyhteistyö Venäjän, Kiinan, Meksikon, Brasilian ja Indonesian kanssa voi jatkossa avata mahdollisuuksia myös kaupallisessa mielessä suomalaisen yritysten viennille. Myös KMO-prosessi voi sinällään olla vientituote, sillä se sisältää mallin strategian luomiselle eri metsäalan toimijoiden väliselle yhteistyölle sekä tutkimuksen ja politiikan väliselle yhteistyölle.

Suomi on aktiivinen kansainvälisessä metsäpolitiikassa

Tavoitteet

Kansallisen metsäohjelman 2010 tavoitteena on edistää kestäväää metsätaloutta aktiivisella kansainvälisellä metsäpolitiikalla, tutkimus- ja koulutusyhteistyöllä sekä metsä- ja ympäristöviestinnällä.

Toteutunut kehitys raportoidaan seurantaraportin jatkotoimenpiteiden toimeenpanon yhteydessä.

Seurantaraportin 2002–2003 jatkotoimenpiteiden toimeenpano

1. Suomi pyrkii siihen, että vuonna 2005 pidettävässä YK:n metsäfoorumin viimeisessä kokouksessa päätettäisiin metsäsopimusneuvotteluiden aloittamisesta. Samalla Suomi on aktiivinen biodiversiteettisopimuksen (CBD) ja ilmastopimuksen (UNFCCC) metsäosioissa.

YK:n metsäfoorumin neljäs (UNFF4) kokous pidettiin toukokuussa 2004 Genevessä. Sen pääaiheina olivat metsiin liittyvä perinteinen tietämys, metsäntutkimus, sosiaaliset ja kulttuuriset kysymykset, kestävän metsätalouden kriteerit ja indikaattorit, metsiä koskeva seuranta, arviointi ja raportointi, sekä rahoitus ja teknologian siirto.

Kriteerejä ja indikaattoreita koskevassa asiassa päästiin merkittävästi eteenpäin, kun kansainvälisellä tasolla hyväksyttiin seitsemän ylätason teema-alueita kestävän metsätalouden viitekehukseksi. Samaten saatiin aikaan yhteisymmärrys metsiä koskevasta seurannasta, arvioinnista ja raportoinnista. UNFF4 päätti myös menettelystä, jolla maat valmistautuvat toukokuussa 2005 New Yorkissa pidettävässä UNFF5:ssä tehtävään vaikuttavuusarviointiin raportoimalla toimistaan prosessissa tuotettujen esitysten toteuttamisesta. Nämä tulokset ovat merkittäviä UNFF5:ssä käytäviä neuvotteluja silmälläpitäen. Sen sijaan

rahoitusta ja teknologian siirtoa koskevat asiat siirrettiin aiheen poliittisen latauksen vuoksi UNFF5:een. Pettymys oli, että perinteistä metsätietämystä koskevassa asiassa ei saatu aikaan päätöslauselmaa. Aiheesta on käynnissä neuvotteluja mm. biodiversiteettisopimuksen puitteissa ja siihen liittyy mm. alkuperäiskansoille olennaisia hyötyjen oikeudenmukaiseen jakamiseen kuuluvia ongelmia.

YK:n metsäfoorumin viides ja tämänhetkisen työohjelman mukaan viimeinen istunto UNFF5 pidetään toukokuussa 2005, jolloin arvioidaan mm. UNFF:n tuloksellisuutta ja neuvotellaan YK:n Talous- ja sosiaalineuvoston (ECOSOC) antaman mandaatin mukaisesti kansainvälisten metsäasioiden jatkosta mukaan lukien laillisesti sitovat vaihtoehdot. Kokouksen valmistelua varten on asetettu asiantuntijaryhmä, joka kokoontui syyskuun alussa 2004 New Yorkissa. Suomi toimii asiantuntijaryhmässä laillisesti sitovien sopimusvaihtoehtojen puolesta. Mikäli laajaa poliittista yhteisymmärrystä metsäsopimuksen tarpeellisuudesta ei saavuteta, Suomi toimii Metsäfoorumin työn jatkamiseksi ja vahvistamiseksi.

Biodiversiteettisopimuksen seitsemäs osapuolikokous pidettiin helmikuussa Kuala Lumpurissa Malesiassa. Se oli ensimmäinen Johannesburgissa vuonna 2002 järjestetyn kestävän kehityksen huippukokouksen jälkeen. Johannesburgissa hyväksyttiin tavoite hidastaa merkittävästi biologisen monimuotoisuuden köyhtymistä vuoteen 2010 mennessä. Vaikka metsien biodiversiteetti ei ollutkaan kokouksessa pääaiheena, monilla kokouksen päätöksistä on suoranaista tai välillistä vaikutusta metsiin yleisesti ja erityisesti koskien biodiversiteettisopimuksen alaista metsätyöohjelmaa. Metsätyöohjelman edistymisen arviointia varten ehdotetaan kehitettäväksi määrällisiä tavoitteita, joita sopimuksen tieteellisteknisen asiantuntijaryhmän (SBSTTA) tulee tarkastella ennen kahdeksatta osapuolikokousta. Suomi toimii

siten, että myös jatkossa kukin maa voi päättää itsenäisesti, miten se toteuttaa omat lähtökohtansa huomioonottaen biodiversiteettisopimuksen metsiä koskevat suositukset.

Ilmastopimusneuvotteluissa yhtenä keskeisenä aiheena ovat edelleen metsät hiilinieluinä. Yhdeksännessä osapuolikokouksessa Milanossa joulukuussa 2003 päätettiin mm. niistä säännöistä, joilla kehitysmaissa toteutettavia metsityshankkeita käsitellään osana Kioton pöytäkirjan velvoitteita. Suomi on pyrkinyt saamaan kokemuksia tällaisten hankkeiden toteutuksesta. Ilmastopimuksen edellyttämän kasvihuonekaasuraportoinnin sisällöstä päästiin sopimukseen Milanossa. Kioton pöytäkirjan edellyttämää raportointia käsitellään vielä. Kasvihuonekaasuraportointi on merkittävä tehtävä, jonka metsäosista vastaa Metsäntutkimuslaitos. Haasteena tässä tehtävässä on kasvihuonekaasuinventaarion yhteen sovittaminen muun metsätietojärjestelmän kanssa. Puutuotteiden huomioon ottamista ilmastopimuksen edellyttämässä raportoinnissa käsitellään edelleen. Suomen tavoitteena on järjestelmä, joka kannustaa puun käyttöön, kestävään metsien käsittelyyn ja bioenergian käyttöön sekä vähemmän ympäristöystävällisten materiaalien korvaamiseen puulla.

EU:n päästökauppaa varten tarvittava kansallinen jakosuunnitelma päästöoikeuksista valmistui vuonna 2004, samoin päästökauppaa koskeva EU-lainsäädäntö. Siihen kuuluvaan ns. linkkidirektiiviin ei sisällytetty kansallisia nieluhankeita eikä yhteistoteutuksena (JI) tai kehitysmaissa toteutettavia (CDM) metsityshankkeita, joten niitä ei käytetä vuosien 2005–2008 EU:n päästökaupassa. Linkkidirektiivin tarkistus tulee ajankohtaiseksi 2006. Vuoden 2005 alusta astui voimaan myös päästökauppaa koskeva kansallinen lainsäädäntö.

2. Suomi pyrkii vahvistamaan EU:n metsästrategian toteutusta ja koordinaation parantamista komissiossa ja eri EU-toimielinten välillä. Suomen kannalta on tärkeää, että komissiossa olisi myös suomalaisia metsäasiantuntijoita.

Suomi on osallistunut EU-tasolla metsästrategian toteutuksen vahvistamiseen sekä koordinaation parantamiseen keskusteluissa komission pysyvissä metsäkomiteassa sekä kahdenvälisissä keskusteluissa eräiden EU:n jäsenmaiden kanssa.

Kansallisesti on selvitetty yhdessä sidosryhmien ja tutkijoiden kanssa eri vaihtoehtoja vahvistaa metsästrategian toteutusta sekä parantaa metsäasioiden koordinaatiota. EU:n metsäasiat – Suomen kannat -muistio valmistui kesäkuussa 2004. Muistio valmisteltiin yhdessä sidosryhmien kanssa. Muistiossa mm. hahmotellaan strategiaa sille, miten EU:n metsäasioiden asemaa voitaisiin vahvistaa komissiossa. Lisäksi kesäkuussa 2004 valmistui tilaustutkimus (EU:n toimivalta metsäpolitiikassa), jossa pohditaan laajasti metsätalouden EU-oikeudellista perustaa. Tutkimustulosten pohjalta järjestettiin metsätalouden oikeudellisesta perustaa pohtiva avoin keskusteluseminaari syyskuussa 2004.

EUROSTATissa aloitti keväällä 2004 suomalainen metsätilastointiasiantuntija.

3. Kahdenvälistä metsäyhteistyötä jatketaan kansainvälisessä metsäpolitiikassa tärkeiden Venäjän, Kiinan, Meksikon, Brasilian, Indonesian ja muiden maiden kanssa.

Suomen ja Venäjän välisen talouskomission alaisuuteen perustetun metsäsektoryöryhmän alaiset metsätalous-, investointi- ja puukaupparyöryhmät ovat jatkaneet toimintaansa.

Luoteis-Venäjän kestävä metsätalouden ja biologisen monimuotoisuuden kehittämisohjelma päättyi vuoden 2004 lopussa. Metsäyhteistyötä on linjattu uudelleen ja vuonna 2005 alkavassa kolmivuotisessa Luoteis-Venäjän kehitysohjelmassa yhteistyön painopiste siirtyy entistä vahvemmin metsäsektorin henkilöstön koulutuksen kehittämiseen. Koulutuksella tuetaan tehokkaasti Venäjän metsäsektorin käynnissä olevaa laajaa lainsäädännön ja organisaatioiden uudistamisprosessia. Toiminta keskittyy erityisesti metsäsektorin jatkokoulutuksen kehittämiseen ja metsäorganisaatioiden avainhenkilöstön jatkokouluttamiseen.

Helsingissä järjestettiin 26.10.2004 Suomen ja Venäjän pääministereiden johdolla suomalais-venäläinen metsähuippukokous jatkona vuonna 2002 Moskovassa järjestetylle metsähuippukokoukselle. Huippukokouksessa tarkasteltiin työryhmien toimintaa ja pohdittiin yhteistyön kehitysnäkymiä.

Metsäyhteistyö Kiinan kanssa on jatkunut johdonmukaisesti vuodesta 1981 lähtien kaksivuotiskokouksin. Viimeksi pidetty yhteistyökokous, joka oli kahdestoista, pidettiin loppuvuodesta

2002 Pekingissä. Kokouksessa sovittiin neljästä yhteisestä projektista vuosille 2003–2004. Myös metsäalan ryhmien vierailuvaihto on jatkunut vilkkaana.

Suomi-Brasilia -metsäkumppanuuden työohjelman laatiminen on aloitettu. Pääteemaksi suunnitellaan pienehköihin tiloihin perustuvan yksityismetsätalouden edistämistä. Yhteistyö Meksikon kansallisen metsäohjelman toteutuksessa jatkuu mm. osavaltiotason metsäohjelmien laatimista tukien.

Alueellisten metsäneuvostojen toiminta vuonna 2004

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 24.3.2004 metsäkeskuksiin alueelliset metsäneuvostot toimikaudeksi 1.1.2004–31.12.2006. Metsäneuvostoissa ovat alueittain mukana kaikki keskeiset metsätalouden toimijat sekä runsaasti muita metsätalouden kannalta tärkeiden toimijoiden kuten etu- ja kansalaisjärjestöjen edustajia. Osassa metsäneuvostoja toimii myös teknisluontoinen työvaliokunta metsäneuvoston työn valmistelijana.

Alueelliset metsäneuvostot ovat kokoontuneet vuodessa 2–3 kertaa. Ne ovat vakiinnuttaneet asemansa maakunnallisena foorumina, jossa käsitellään kullekin alueelle ajankohtaisia aiheita, vaihdetaan tietoa ja muodostetaan yhteinen näkemys alueen metsätalouden kehittämistarpeista ja -toimenpiteistä. Metsäneuvosto koetaan myös elimeksi, jonka avulla voidaan luoda nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä edellytyksiä maaseutuelinkeinojen kehittymiselle.

Alueellisten metsäneuvostojen päätehtävä on metsälain mukaisten metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien (jäljempänä alueelliset metsäohjelmat) seuranta ja metsäkeskusten tukeminen ohjelmien tarkistustyössä. Alueelliset metsäohjelmat ovat metsäkeskusalueen koko metsäsektorin

kehittämissuunnitelma, jossa on haettu tasapaino eri intressipiirien tarpeiden välillä siten, että kokonaisuus toimii mahdollisimman hyvin alueen metsiin perustuvan hyvinvoinnin lisäämiseksi. Kansallisen metsäohjelman alueellista pohjaa syventämällä luodaan samalla edellytyksiä ohjelman yhteiskuntapoliittiselle hyväksyttävyydelle. Alueellisten metsäohjelmien tarkistaminen vuosiksi 2006–2010 aloitettiin vuoden 2004 aikana. Metsäkeskuksia ja alueellisia metsäneuvostoja tukee tarkistamistyössä maa- ja metsätalousministeriön asettama laajapohjainen metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien tukiryhmä.

Yhteistyötä kansallisen metsäneuvoston ja alueellisten metsäneuvostojen välillä tiivistettiin edelleen. Metsäneuvostossa on alueellisten metsäneuvostojen edustajana talousneuvos Markku Heikkinen Tohmajärveltä varaedustajanaan agrologi Johannes Leppänen Kannonkoskelta. Markku Heikkinen on myös alueellisten metsäohjelmien tukiryhmän jäsen. Maa- ja metsätalousministeriön edustajat ovat osallistuneet kunkin alueellisen metsäneuvoston kokoukseen vuoden 2004 aikana.

Liite 1. Metsäneuvoston toiminta vuonna 2004

1. Metsäneuvoston tehtävät ja kokoonpano

Metsäneuvoston tehtävät ja kokoonpano

Valtioneuvosto asetti nykyisen metsäneuvoston 19.6.2002 maa- ja metsätalousministeriön tueksi laajakantoisissa ja periaatteellisesti tärkeissä metsäpoliittisissa kysymyksissä sekä seuraamaan Kansallisen metsäohjelman 2010 toteutusta. Lisäksi metsäneuvosto toimii yhteistyöfoorumina metsiin liittyvän julkisen hallinnon ja yksityisen sektorin välillä. Metsäneuvosto seuraa myös Kansallisen metsäohjelman 2010 toteuttamista ja tekee ehdotuksia ohjelman kehittämiseksi taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti tasapainoisena kokonaisuutena. Metsäneuvoston toimikausi päättyy 18.6.2005.

Metsäneuvoston kokoonpano (suluissa varajäsen):

Puheenjohtaja:

maa- ja metsätalousministeri Juha Korkea-aho, maa- ja metsätalousministeriö, MMM
(osastopäällikkö Aarne Reunala)

Jäsenet:

luonnonsuojelujohtaja Ilkka Heikkinen, ympäristöministeriö, YM
(ylimetsänhoitaja Pirkko Isoviita)

teollisuusneuvos Paula Nybergh, kauppa- ja teollisuusministeriö, KTM
(ylitarkastaja Reima Sutinen)

neuvotteleva virkamies Seija Kivinen, valtiovarainministeriö, VM
(neuvotteleva virkamies Ilona Junka)

neuvotteleva virkamies Kaija Hasunen, sosiaali- ja terveysministeriö, STM
(kehityspäällikkö Hannu Jokiluoma)

talousneuvos Markku Heikkinen, alueelliset metsäneuvostot
(agrologi Johannes Leppänen)

toimitusjohtaja Matti Peltola, Koneyrittäjien liitto ry, KL
(varatoimitusjohtaja Simo Jaakkola)

pääsihteeri Timo Tanninen, Suomen WWF
(metsäpäällikkö Harri Karjalainen)

metsäjohtaja Antti Sahi, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK r.y.
(varametsäjohtaja Timo Nyrhinen)

puheenjohtaja Håkan Nystrand, METO - Metsäalan Asiantuntijat ry
(pääsihteeri Reino Mattila)

apulaistoiminnanjohtaja Jari Pigg, Metsästäjien Keskusjärjestö
(hallituksen jäsen Tapani Pääkkönen)

johtaja Hannu Valtanen, Metsäteollisuus ry
(osastopäällikkö Pertti Litmanen)

sihteeri Lauri Ainasto, Puu- ja erityisalojen liitto, PL
(osastopäällikkö Sakari Lepola)

metsänhoitaja Anne Rautiainen, Suomen Latu ry
(toiminnanjohtaja Tuomo Jantunen)

metsäasiantuntija Sini Harkki, Suomen luonnonsuojeluliitto ry, SLL
(puheenjohtaja Heikki Simola)

metsänhoitaja Päivi Salpakivi-Salomaa, Metsänhoitajaliitto ry
(toiminnanjohtaja Tapio Hankala)

järjestöpäällikkö Liisa Sahi, Suomen Partiolaiset
(metsänhoitaja Terhi Ajosenpää)

varatoimitusjohtaja Jaana Heinisaari-Säteri, FM Timber Team Oy
(toimitusjohtaja Jukka-Pekka Ranta, Suomen Sahat ry)

agrologi Lena Aschan, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund r.f.
(agrologi Henrika Husberg)

osastopäällikkö Sauli Kovanen, Paperiliitto
(pääsihteeri Petri Vanhala)

Metsäneuvoston pääsihteerinä toimi ylitarkastaja Jouni Suoheimo 14.8.2004 asti, ylitarkastaja Harri Hänninen 15.8.–30.9.2004 ja 1.10.2004 lähtien pääsihteeri Marja Kokkonen maa- ja metsätalousministeriöstä. Maa- ja metsätalousministeriö määrää metsäneuvostolle tarpeellisen määrän sihteereitä. Metsäneuvoston alaisuudessa toimii tarpeen mukaan määräaikaista työryhmiä sekä sihteeristö.

Metsäneuvoston kokoukset

Metsäneuvosto kokoontuu neljä kertaa vuodessa. Kokousasiakirjat toimitetaan sähköisesti viikkoa ennen kokousta. Yksi kokous vuodessa järjestetään retkeilynä. Vuonna 2004 kokousten asialistalla olivat muun muassa:

- 3/2004 - Kansallisen metsäohjelman 2010 seurantaraportti 2002–2003
- Keskustelu kansallisen metsäohjelman tarkistuksesta
- METSO-raportointi
- 6/2004 - Retkeily
- Kansallisen metsäohjelman päivitysprosessi
- METSO-raportointi
- 9/2004 - Työryhmäraportointi Kansallisen metsäohjelman 2010 jatkotoimenpide-
ehdotuksista : Metsistä virkistystä ja luonnontuotteita, Metsäosaamista
vahvistetaan ja Suomi on aktiivinen kansainvälisessä metsäpolitiikassa
- Puutuoteteollisuuden elinkeinopoliittisen ohjelman valmistelu
- Pohjois-Suomen vanhojen metsien suojelu
- METSO-raportointi
- 12/2004 - Kansallisen metsäohjelman 2010 seurantaraportti 2004 ml. työryhmära-
portoinnit: Metsäteollisuudella kasvumahdollisuuksia, Metsätalous kan-
nattaa ja työllistää, Ekologinen kestävyys turvataan ja Metsät hoidetaan
hyvin
- Alueellisten metsäneuvostojen toiminta
- Kansallisen metsäohjelman 2010 väliarviointi
- Kansallisen metsäohjelman 2010 päivitys
- METSO-raportointi

Sihteeristö

Puheenjohtaja: osastopäällikkö Aarne Reunala, maa- ja metsätalousministeriö, MMM

Pääsihteeri, varapuheenjohtaja: ylitarkastaja Jouni Suoheimo 14.8.2004 asti, ylitarkastaja Harri Hänninen 15.8.2004–30.9.2004 ja pääsihteeri Marja Kokkonen 1.10.2004– , maa- ja metsätalousministeriö, MMM

Jäsenet:

yksikönpäällikkö Tage Fredriksson, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio

ylimetsänhoitaja Pirkko Isoviita, ympäristöministeriö, YM

varatoimitusjohtaja Simo Jaakkola, Koneyrittäjien liitto ry, KL

kehityspäällikkö Hannu Jokiluoma, sosiaali- ja terveysministeriö, STM

luonnonsuojelupäällikkö Ilpo Kuronen, Suomen luonnonsuojeluliitto ry, SLL

varametsäjohtaja Timo Nyrhinen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTKr.y.

johtaja Kaarlo Ouni, Pirkanmaan metsäkeskus

tutkimuskeskuksen johtaja Heikki Pajuoja, Metsäntutkimuslaitos, Metla

ympäristöpäällikkö Kari Pelkonen, Metsähallitus

asiamies Markku Väre, Metsäteollisuus ry

Sihteeristön laajennettuun kokoonpanoon kuuluvat metsäneuvoston alaisten työryhmien edustajat sekä tarpeen mukaan asiantuntijoita. Pysyvänä asiantuntijana on metsäneuvos Jouko Paloniemi maa- ja metsätalousministeriöstä.

Metsäneuvoston sihteeristön keskeisin tehtävä on metsäneuvoston työn valmistelu. Sihteeristön rooli on teknislouenteinen. Kaikki periaatelinjaukset tehdään metsäneuvostossa. Sihteeristön tärkeimpiä tehtäviä ovat:

- metsäneuvoston kokousten valmistelu,
- metsäneuvoston toimintasuunnitelman 2002–2005 mukainen asioiden valmistelu ja seuranta,
- muiden ajankohtaisten metsäpoliittisten asioiden valmistelu metsäneuvostolle, ja
- Kansallisen metsäohjelman 2010 seurantaraporttien valmistelu.

2. Kansallisen metsäohjelman 2010 seurannan työryhmät ja seurantaraportti

Kansallista metsäohjelmaa toteutetaan laajana yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyönä. Ohjelmakokonaisuuden seuraamiseksi metsäneuvosto perusti ohjelman osa-alueiden mukaiset työryhmät, joiden tehtävänä on:

- seurata oman osa-alueensa kehitystä,
- raportoida kehityksestä vuosittain metsäneuvostolle,
- tehdä esityksiä Kansallisen metsäohjelman 2010 kehittämiseksi oman osa-alueensa osalta, ja
- laatia luonnos Kansallisen metsäohjelman 2010 seurantaraportiksi oman osa-alueensa osalta.

Työryhmän puheenjohtajana on metsäneuvoston sihteeristön jäsen ja jäsenenä maa- ja metsätalousministeriön metsäosaston, muiden ministeriöiden ja sidosryhmien edustajia. Työryhmä voi tarpeen mukaan käyttää asiantuntijoita ja täydentää itseään oman harkintansa mukaan. Työryhmien jäseninä ovat seuraavat henkilöt:

Työryhmä 1. Metsäteollisuudella kasvumahdollisuuksia

Markku Väre pj (Metsäteollisuus ry), Antti Ali-Raatikainen (Suomen Sahat ry), Juha Hakkarainen (MTK), Antti Halkka (SLL), Jouko Paloniemi (MMM), Reima Sutinen (KTM).

Työryhmä 2. Metsätalous kannattaa ja työllistää

Simo Jaakkola pj (KL), Lauri Ainasto (PL), Pekka Airaksinen (MTK), Pertti Harstela (Metla), Hannu Jokiluoma (STM), Pekka Kallio-Mannila (Metsäteollisuus ry), Tapio Lehtiniemi (MMM), Jan Kunnas (SLL).

Työryhmä 3. Ekologinen kestävyys turvataan

Pirkko Isoviita pj (YM), Petri Ahlroth (MMM) 19.8.03 saakka, Liisa Saarenmaa (MMM) 19.8.2003-, Into Kekkonen (YM), Jouko Kostamo (Tapio), Ilpo Kuronen (SLL), Timo Nyrhinen (MTK), Suvi Rai-vio (Metsäteollisuus ry), Harri Karjalainen (WWF).

Työryhmä 4. Metsät hoidetaan hyvin

Kaarlo Ouni pj (Pirkanmaan metsäkeskus), Tage Fredriksson (Tapio), Kari Happonen (KL), Marja Hilska-Aaltonen (MMM), Timo Nyrhinen (MTK), Juho Pennanen (SLL), Arto Tuominen (YM), Sauli Valkonen (Metla), Markku Väre (Metsäteollisuus ry).

Työryhmä 5. Metsistä virkistystä ja luonnontuotteita

Kari Pelkonen pj (Metsähallitus), Terhi Ajosenpää (Suomen Partiolaiset), Harri Karjalainen (WWF), Asko Niemi (MTK), Jari Pigg (Metsästäjain Keskusjärjestö), Keijo Savola (SLL), Ville Schildt (MMM), Tuija Sievänen (Metla), Tommi Tenno (Suomen Latu), Pekka Tuunanen (YM).

Työryhmä 6. Metsäosaamista vahvistetaan

Heikki Pajuoja pj (Metla), Juha Hakkarainen (MTK), Sini Harkki (SLL), Matti Heikurainen (MMM), Tapio Hankala (Metsänhoitajaliitto), Eeva Hellström (Suomen metsäyhdistys), Hannu Jokiluoma (STM), Pekka Karakoski (Opetushallitus), Aapo Koukku (Opetushallitus), Pasi Martikainen (Metsäteollisuus ry), Leena Paavilainen (Wood Wisdom), Reima Sutinen (KTM).

Työryhmä 7. Suomi on aktiivinen kansainvälisessä metsäpolitiikassa

Työryhmänä toimii Kansainvälisen metsäpolitiikan neuvottelukunta: Anders Portin pj (MMM), Olavi Luukkanen varapj (Helsingin yliopisto), Kirsti Aarnio (MMM), Björn Finne (Metsähallitus), Jaana Kaipainen (MTK), Marjukka Mähönen (MMM), Pekka Kallio-Mannila (Metsäteollisuus ry), Kari Karanko (Ulkoministeriö), Harri Karjalainen (WWF), Leena Karjalainen-Balk (YM), Aulikki Kauppila (MMM), Sakari Lepola (PL), Anne Luhtala (Metla), Ossi Malmberg (Tapio), Juho Pennanen (SLL), Reima Sutinen (KTM) ja Kaisa Pirkola siht (MMM).

3. Metsäneuvoston yhteistyö alueellisten metsäneuvostojen kanssa

Metsäneuvoston sihteeristössä työskentelevät maa- ja metsätalousministeriön metsäosaston edustajat osallistuvat yhdyshenkilöinä alueellisten metsäneuvostojen kokouksiin. Alueellisilla metsäneuvostoilla on kansallisessa metsäneuvostossa edustajanaan talousneuvos Markku Heikkinen (varalla Johannes Leppänen), joka kerran vuodessa esittää yhteenvedon alueellisten metsäohjelmien toteuttamisesta.

4. Osallistuminen ja viestintä

Kansallista metsäohjelmaa 2010 toteutetaan samanlaisella avoimen osallistumisen periaatteella kuin ohjelma laadittiin. Metsäneuvostossa ja alueellisissa metsäneuvostoissa ja niiden alaisissa työryhmissä on laaja sidosryhmien edustus. Kaksisuuntaisella viestinnällä edistetään kansalaisten mahdollisuuksia osallistua Kansallisen metsäohjelman 2010 toteuttamiseen ja kehittämiseen. Kansallisen metsäohjelman 2010 toteuttamiseen osallistuvat ministeriöt, muut viranomaiset ja sidosryhmät huolehtivat kukin omasta Kansalliseen metsäohjelmaan 2010 liittyvästä viestinnästään.

Metsäneuvoston hoitamaan viestintään kuuluvat:

- metsäneuvoston tiedotteet neljä kertaa vuodessa,
- Kansallisen metsäohjelman 2010 verkkosivujen ylläpito ja kehittäminen,
- Kansallisen metsäohjelman 2010 seurantaraportit, metsäneuvoston ja sihteeristön jäsenten osallistuminen sidosryhmien tilaisuuksiin, ja
- Kansallisen metsäohjelman 2010 esittely kansainvälisissä yhteyksissä.

Liite 2. METSO-monimuotoisuusohjelman toteutuminen vuonna 2004

Liitteessä kuvataan Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman toteutumista. Toteutuksesta vastaavat maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö, jotka ohjaavat ohjelman kaikkien 17 toimenpidekokonaisuuden toteutusta.

1. Luonnonsuojelualueiden elinympäristöjen ennallistaminen ja hoito

Tavoitteena on palauttaa ja ylläpitää olemassa olevien luonnonsuojelualueiden luonnonsuojelullista arvoa ja tilaa. METSO-alueella arvioidaan olevan noin 700 ennallistamista vaativaa luonnonsuojelualuetta tai -ohjelmakohdetta yhteispinta-alaltaan 33 000 hehtaaria.

Valtion talousarvioon sisältyi vuosina 2003 ja 2004 Metsähallitukselle suunnattavia luonnonsuojelualueiden ennallistamiseen ja hoitoon tarkoitettuja varoja METSO-toimintaohjelman mukainen määrä. Metsähallitus on kyseisenä aikana ennallistanut metsiä ja soita (lahopuun tuottaminen, pienaukotus, poltto, soiden ennallistaminen) 110 kohteella yhteensä 6 564 hehtaaria. Työmailla on käytetty Metsähallituksen metsätalouden tulosalueen metsurityövoimaa.

Yksityisten suojelualueiden inventointeihin, ennallistamiseen ja hoitoon varattiin vuoden 2004 määrärahasta 550 000 euroa. Määrärahan käyttö painottui inventointeihin ensimmäisenä vuonna.

Luonnonsuojelualueiden ennallistamista ja hoitoa selvittänyt ennallistamistyöryhmän mietintö ”Ennallistaminen suojelualueilla” luovutettiin ympäristöministeriölle (Suomen ympäristö 618/2003) 6.5.2003.

2. Luonnonsuojelualueiden perustiedon keruu

Tavoitteena on kerätä METSO-alueen luonnonsuojelualueilta yhdenmukaiset ja kattavat metsiköittäiset puustoa koskevat perustiedot sekä kasvupaikkatiedot yli 500 000 hehtaarilta vuoteen 2006 mennessä. Vastaavat tiedot kerätään myös yksityismailla sijaitsevilta luonnonsuojelualueilta.

Vuosina 2003–04 on Metsähallituksen kartoitustyöhön käytetty yhteensä noin 1 600 000 euroa.

Luontotyyppi-inventointien tulokset on kerätty yhteensä noin 260 000 hehtaarin alueelta.

Yksityismaiden luonnonsuojelualueiden kartoitus alkoi vuonna 2004 alueellisten ympäristökeskusten ja Metsähallituksen yhteistyönä ja ensimmäisenä vuonna inventoitiin yhteensä noin 9 000 hehtaaria.

3. Luonnonsuojelubiologisen kriteeristön laatiminen

Tavoitteena on määritellä ne luonnonsuojelubiologiset kriteerit, joiden avulla METSO-ohjelman kokeiluhankkeiden kohteiksi valitaan alueita tai suunnataan toimenpiteitä.

Ympäristöministeriön asettama työryhmä täsmensi luonnonsuojelubiologiset kriteerit METSO-ohjelman kokeiluhankkeita varten. Mietintö ”Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman luonnonsuojelubiologiset kriteerit” luovutettiin ympäristöministeriölle (Suomen ympäristö 634/2003) 27.5.2003. Kriteerejä täydennetään ja kehitetään METSO-ohjelman kokeiluhankkeista saatujen kokemusten perusteella.

4. Luonnonarvokauppa

Luonnonarvokaupassa maanomistaja sopimuksesta ylläpitää tai lisää luonnonarvoja metsässään ja saa tästä tuloja luonnonarvojen ostajalta. Tavoitteena on lisätä luonnon monimuotoisuuden säilymistä ja kohentamista talouskäytössä olevilla alueilla.

Luonnonarvokaupassa solmittiin vuonna 2004 35 sopimusta 34 maanomistaja kanssa. Keskimääräinen palkkio luonnonsuojelubiologisten kriteerien mukaisilla kohteilla oli 161 euroa/ha/v, joka on hivenen vuoden 2003 palkkiota alempi. Sopimuskohteiden pinta-ala oli yhteensä 323,4 hehtaaria ja eniten sopimuksia solmittiin runsaslahopuustoisista kangasmetsistä. Yksi hankkeen kehittämistavoitteista vuonna 2004 oli tarjolle tulevien kohteiden valikoiman monipuolistaminen, mutta siinä ei määrätietoista tiedotus- ja koulutustoiminnasta huolimatta onnistuttu. Muissa kehittämistavoitteissa eli sopimusajan joustavuudessa ja sopimukseen sisältyvien luonnonhoitotöiden lisäämisessä onnistuttiin paremmin. Osa uusista sopimuksista (5 kpl) solmittiin 13-vuotiseksi ja 12 sopimuksessa on maanomistajan kanssa sovittu luonnonhoitotöistä. Vuonna 2004 luonnonarvokaupassa tehtiin sopimuksia Satakunnan lisäksi myös Varsinais-Suomessa (8 kpl).

5. Tarjouskilpailu

Tarjouskilpailussa ympäristöviranomaiset pyytävät maanomistajilta suojeltavia kohteita ja hintoja, joilla he ovat halukkaita tarjoamaan kohteitaan suojeluun. Toteutettavaksi valitaan parhaiten luonnonsuojelubiologiset kriteerit täyttävät alueet.

Tarjouskilpailu aloitettiin vuonna 2004 itäisellä Uudellamaalla, Pohjois-Savossa ja eräissä lounaisen Lapin kunnissa. Tavoitteena on saada alueita pitempiaikaiseen tai pysyvään suojeluun. Vastuuorganisaationa toimivat alueelliset ympäristökeskukset. Alueilta saatiin vajaa 40 tarjousta, jotka käsittivät noin 800 hehtaaria. Tarjotuista alueista on valittu toteutettavaksi hankinnoin, yksityisin suojelualuein ja 20 vuoden määräaikaisilla sopimuksilla yhteensä 9 aluetta pinta-alaltaan 115,5 hehtaaria käytettävissä olevalla 500 000 euron määrärahalta. Osin neuvottelut maanomistajien kanssa ovat vielä kesken.

6. Luonnonhoitoalueet

Luonnonhoitoalueet ovat maanomistajien hakemuksesta perustettavia alueita, joilla luonnonsuojelu, metsänhoito ja -käyttö sekä muu alueen taloudellinen käyttö sovitetaan yhteen.

Maa- ja metsätalousministeriön, ympäristöministeriön ja MTK:n yhteistyönä tehtiin selvitys, johon sisältyy vaihtoehtoiset mallit luonnonhoitoalueen perustamisesta joko luonnonsuojelulain tai kestävän metsätalouden rahoituslain perusteella.

7. Metsähallituksen maanmyyntitulojen ja vaihtomaiden käyttö luonnonsuojelullisesti arvokkaiden alueiden hankkimiseen

Metsähallitus hankkii omistukseensa monimuotoisuuden kannalta arvokkaita metsäalueita maanmyynneistään saamalla tuloilla. Uusi kymmenen vuoden rahoitusohjelma, joka kytkeytyy aikaisemmin mainittuun tarjouskilpailuun, käynnistyy vuonna 2005.

Vuoden 2005 alussa voimaantulleen metsähallituslain mukaan Metsähallituksen liiketoiminnan hallinnassa olevien alueiden myynneistä saatavia maanmyyntituloja ei voida enää suoraan käyttää suojelualueiden hankkimiseen. Jatkossa Metsähallituksen voiton tuloutuksessa otetaan lisäyksenä huomioon maanmyyntitulot ja ympäristöministeriölle osoitetaan vastaavasti varoja suojelualueiden hankkimiseen. Vuonna 2005 on METSO-toimintaohjelman mukaisesti maanhankintoihin varattu 5 miljoonaa euroa

8. Metsäluonnon monimuotoisuuden yhteistoimintaverkosto -kokeiluhanke

Metsäluonnon monimuotoisuuden yhteistoimintaverkoston kokeiluhankkeessa metsäluonnon monimuotoisuuden turvaaminen tapahtuu paikallistasolla omaehtoisuuden ja vapaaehtoisuuden perusteella. Verkostoihin osallistuvat maanomistajien lisäksi paikalliset viranomaiset, kansalaisjärjestöt ja muut yhteistyötahot.

Yhteistoimintaverkoston kokeiluhankkeista ovat ensimmäisen toimintavuoden 2004 päättyessä käynnistyneet kaikki neljä hanketta: Hämeen Metso, Lohjan seudun MetsäVasu, Keski-Karjalan lehtoverkosto ja Merestä metsäksi -hanke. Hankkeiden toteuttamiseen vuonna 2004 oli varattu maa- ja metsätalousministeriön osoittamia varoja 250 000 euroa ja ympäristöministeriön varoja samoin 250 000 euroa. Hankkeissa on sovittu luonnonsuojelubiologisten kriteerien soveltamisesta aluetasolla, kehitetty yhteistoimintaverkoston ja panostettu metsänomistajien neuvontaan ja koulutukseen. Hankkeissa on Lohjan seudun MetsäVasua lukuun ottamatta sovittu myös luonnonarvokaupan pelisäännöistä. Hämeen Metsossa ja Merestä metsäksi -hankkeessa on toteutettu jo rahoituslain mukaisia monimuotoisuuden turvaamisen keinoja, luonnonarvokauppaa ja ympäristötukea yhteensä 32 hehtaarilla. Toimenpiteisiin on käytetty 61 500 euroa. Käytännön toiminta hankealueilla tulee painottumaan vuosiin 2005 ja 2006.

9. Luonnonsuojelulain mukainen luonnonsuojeluohjelma

METSO-päätöksen mukaan Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien suojeluohjelman tarpeesta päätetään vuonna 2007.

10. Talousmetsien luonnonhoito

Yksityismetsien osalta korjataan luonnonhoidon tukijärjestelmän epäkohtia kestävän metsätalouden rahoituslain osalta ja lisätään ympäristötukea. Metsähallitus tehostaa monimuotoisuuden huomioon ottamista talousmetsissä sekä luonnonsuojelun kannalta arvokkaiden alueiden inventointia ja suojelua talousmetsien erityiskohteilla ja suojelualueisiin rajoituvilla alueilla.

Metsätalouden ympäristötukea koskevaa maa- ja metsätalousministeriön rahoituslakiasetusta muutettiin vuoden 2004 alusta rahoituslakityöryhmän esityksen mukaan siten, että sopimuskaudeksi tuli 10 vuotta aikaisemman 30 vuoden sijasta ja tuki maksetaan kerralla sopimuskauden alussa. Lisäksi rahoituslakityöryhmä esitti, että vähäinen haitta arvioidaan kohdekohtaisesti sekä teki muutamia teknisluonteisia muutoksia ympäristötukeen. Rahoituslakityöryhmän muistiosta pyydettiin laajasti lausuntoja kesällä 2004. Rahoituslain kokonaisuudistuksen valmistelu käynnistettiin vuoden 2004 lopussa.

Vuonna 2004 päättyneen metsälakikohteiden erilliskartoituksen rahoitustarpeen vähentyessä metsäluonnonhoidon varoja pystyttiin kohdentamaan aiempaa enemmän metsätalouden ympäristötukeen. Maa- ja metsätalousministeriö osoitti vuonna 2004 metsäkeskuksille 3,695 miljoonaa euroa määrärahoja metsäluonnonhoitoon, mikä oli 1,595 miljoonaa euroa enemmän kuin vuonna 2003. Määrärahalisyyksestä 84 prosenttia on käytetty ympäristötukeen.

Kesäkuussa 2003 Metsähallitus aloitti hallinnassaan olevien valtion talousmetsien erityiskohteiden ja suojelualueisiin rajoittuvien alueiden kartoituksen. Metsätalouden ja luonnonsuojelun tulosalueiden yhteistyönä toteutettava projekti kestää kaksi vuotta. Tarkastelun kohteena ovat luonnonvarasuunnittelussa ja alue-ekologisessa suunnittelussa todetut erityiskohteet, suojelualueiden läheisyydessä sijaitsevat alueet, puolustusministeriöltä siirtyneet alueet sekä muut luonnonsuojelun näkökulmasta arvokkaat alueet. Alueet jaetaan suojeltaviin, ennallistettaviin, erityiskohteisiin ja talousmetsiin. Talousmetsien luonnonhoitoprojektin maastotyöt saatiin lähes kokonaan toteutettua vuoden 2004 loppuun mennessä.

Metsähallitus laati uuden ympäristöoppaan. Uudessa oppaassa on huomioitu viimeisin tutkimustieto sekä vuosien myötä kertynyt käytännön kokemus. Metsätaloutta harjoitetaan valtion mailla uusien ympäristölinjausten mukaisesti henkilöstön koulutuskierroksen jälkeen. Oppaan merkitys on suuri, sillä se vaikuttaa liki viiden miljoonan metsähehtaarin käsittelyyn.

11. Koulutus, suunnittelu ja neuvonta

Metsien monimuotoisuuteen liittyvä tiedontarve on lisääntynyt. Luonnonhoitotutkinnosta saadut kokemukset tulee ottaa huomioon opetusministeriön alaista metsäalan koulutusta kehitettäessä. Metsäsuunnittelua kehitetään luonnon monimuotoisuuden huomioon ottavaan suuntaan maanomistajan niin halutessa. Alue-ekologisen suunnittelun merkitys korostuu. Metsälain 6§:n soveltamisalaa ja käytännön soveltamista selvitetään maa- ja metsätalousministeriön johdolla.

Metsäsuunnittelun osalta on käynnissä MOSSE-ohjelmaan liittyen Metsätutkimuslaitoksen tutkija Mikko Kurttilan vetämä hanke ”Ekologiset tarkastelut yksityismetsien aluetason yhteistoiminnallisessa suunnittelussa”. Hankkeen tavoitteena on kehittää ja testata yksityismetsien alueellisen suunnittelun lähestymistapoja, menetelmiä ja tekniikoita sekä ekologisen informaation hallintaa niitä sovellettaessa. Hanke on tuottanut metsäsuunnitteluun liittyen metsänomistajille päätöstukipaketin luonnonarvokauden tarjousten tekoon. Päätöstukipaketti on käytössä Keski-Karjalan Lehtoverkostot hankkeessa.

12. Metsälain erityisen tärkeät elinympäristöt (10 §) ja laki metsän hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta

Edistetään metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen huomioonottamista ja yhdenmukaista määrittelyä. Uudistetaan tarvittaessa maa- ja metsätalousministeriön päätös hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta.

Laki metsälain muuttamisesta (552/2004) tuli voimaan 1.7.2004. Metsälakiin lisättiin erityisen tärkeiden elinympäristöjen ennakkotietoa koskeva 14 c §. Yksityismetsissä saatettiin loppuun eduskunnan edellyttämä metsälain 10 §:ssä tarkoitettujen erityisen tärkeiden elinympäristöjen kartoitus. Maa- ja metsätalousministeriön työryhmä valmisteli muistion metsälain 10 §:n nojalla annettujen alempien säännösten mahdolliseksi tarkistamiseksi.

Vuoden 2004 aikana Metsäntutkimuslaitoksen tutkimushankkeessa ”Metsän seuraustuhojen hallinta” kerättiin ja analysoitiin aineistoa, jota hyödynnetään metsän hyönteis- ja sienituhojen torjuntaa koskevien säädösten uudistamisessa. Säädosvalmistelu tehdään vuoden 2005 aikana virkamiestyönä metsätuhotyöryhmän (Työryhmämuistio MMM 2003:11) esitysten pohjalta.

13. Monimuotoisuuden turvaaminen kuntien virkistys- ja ulkoilumetsissä sekä valtion retkeilyalueilla

Tavoitteena on edistää luonnon monimuotoisuutta tukemalla kuntien virkistys- ja ulkoilumetsien sekä valtion retkeilyalueiden suunnittelua ja kehittämällä toimenpiteitä, joiden avulla voidaan sovittaa yhteen virkistyskäyttö, monimuotoisuuden turvaamistavoitteet ja metsätalous. Selvitystyö käynnistyy vuonna 2004.

Ympäristöministeriö ryhtyy selvittämään asiaa asettamalla vuoden 2005 alussa työryhmän työtä varten.

14. Tutkimus- ja selvitystarpeet

Lisätään tutkimusta erityisesti monimuotoisuuden ekologisista, taloudellisista ja sosiaalisista puolista. Lisäksi pilottihankkeiden arviointi vaatii tutkimusta ja seuranta

Monimuotoisuuden tutkimusohjelma (MOSSE) jatkui koko vuoden. Vuonna 2004 ohjelman kokonaisrahoitus oli noin 2.3 miljoonaa euroa, josta noin puolet käytettiin ohjelman 19 metsähankkeeseen. Lisäksi ympäristöministeriö jatkoi tutkimusrahoitusta miljoonan euron vuositasolla puutteellisesti tunnettujen ja uhanalaisten metsälajien tutkimusohjelmalle, jossa on 17 hanketta. Myös neljä ympäristöministeriön ympäristöklusterin tutkimushanketta vastaa suoraan METSON tietotarpeisiin.

MOSSE-ohjelmassa järjestettiin laaja väliseminaari Hanasaareissa 17.–18.11.2004, johon osallistuivat MOSSE-tutkijoiden lisäksi edellä mainittujen ympäristöministeriön hankkeiden tutkijat. Seminaarin tulokset ovat nähtävillä METSO-ohjelman internet-sivuilla. Tulokset julkaistaan alkuvuonna 2005 myös MMM:n julkaisusarjassa.

Metsäntutkimuslaitos jatkoi METSON taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten seurantarjestelmän kehittämistä ja julkisti uuden tutkimusohjelman (TUK) aihepiiriin liittyen. Suomen ympäristökeskus

kehitti vastaavasti METSON ekologisten vaikutusten seurantajärjestelmää. MOSSE-hankkeiden tutkijat osallistuivat aktiivisesti seurannan kehittämiseen sekä järjestettyjen koordinaatiokokousten että vapaamuotoisen keskinäisen yhteistyön välityksellä.

15. Metsien suojelusäätiö

Selvitetään mahdollisuudet kanavoida kansalaisten maksuhalukkuutta metsien monimuotoisuuden lisärahoitukseen säätiöpohjaisella rahoituksella.

Metsiensuojelusäätiötä koskeva esiselvitys valmistui 30.6.2004. Jatkovalmistelua tehtiin ympäristöministeriön asettamassa työryhmässä. Työryhmä totesi, että säätiölle olisi toimintatilaa, mutta sellaisia tahoja, jotka olisivat halukkaita lahjoittamaan säätiölle alkupääomaan, ei näyttäisi olevan riittävästi. Jatkotyöstä päätettäneen vuonna 2007.

16. Toimintaohjelman seuranta

Metsäneuvosto seuraa METSON etenemistä kokonaisuutena apunaan ekologisen kestävyyden seurantatyöryhmä.

Maa- ja metsätalousministeriö on antanut toimeksiantona Metsäntutkimuslaitokselle METSO-ohjelman taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten seurannan ja ympäristöministeriö Suomen Ympäristökeskukselle ekologisten vaikutusten seurannan esiselvitystyön. Metla ja SYKE toteuttavat vaikutusten seurantaa ja arviointia tiiviisti yhteistyössä. Yhteistyötä tehdään myös aihetta käsittelevien tutkimusryhmien, sidosryhmien, Kansallisen metsäohjelman seurannan ja Kansallisen biodiversiteettiohjelman arviointiryhmän kanssa.

Vaikutusten seuranta ja arviointi tehdään METSO-hankkeilta kerättävää itsearviointitietoa, haastatteluja, tilastotietoa, tutkimustuloksia sekä kokeiluhankkeista kertyviä kohdetietoja ja yhteenvetoja hyväksi käyttäen. Itsearviointilomakkeiden vastausten mukaan METSO-hankkeiden vastaanotto ja odotetut vaikutukset arvioidaan olevan pääasiassa myönteisiä.

Koska METSON monien toimenpiteiden vaikutukset näkyvät vasta pitkällä aikavälillä tai pilottihankkeina kokeiltavien toimenpiteiden käytön yleistyessä, on niin MOSSE-tutkimusohjelman hankkeiden kuin muidenkin aihetta tutkivien hankkeiden tuottamalla tuloksilla, malleilla ja skenaariolla tärkeä rooli eri toimenpiteiden vaikutuksia ja soveltuvuutta arvioitaessa.

Kokonaisarvion METSON ekologisista, sosiaalisista ja taloudellista vaikutuksista on määrä olla valmis vuoden 2006 lopulla. Arvio on osa Kansallinen metsäohjelman seurantaraporttia ja taustana vuonna 2007 tehtävässä metsien suojelua koskevassa päätöksenteossa.

17. Valtioneuvoston suositukset

Valtioneuvosto suositteli eri metsäalan toimijoille metsien monimuotoisuuden huomioon ottamista mm. metsänhoidon suositusten tarkistamisessa, koulutuksessa, tiedotuksessa, neuvonnassa, alueekologisen suunnittelun hyödyntämisessä Metsähallitusta laajemmin sekä EU-rahoitusohjelmatyössä erityisesti vuodesta 2006 eteenpäin.

Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio valmisteli tulossopimuksensa mukaisesti yhdessä Metsäntutkimuslaitoksen ja muiden keskeisten metsäorganisaatioiden kanssa metsänhoitosuosituksen uudistamista. Niin valmisteltavien suositusten periaateosassa kuin käytännönläheisissä oppaissa tulevat monimuotoisuuden turvaaminen ja lisääminenkin huomioonotetuiksi. Metsänhoidon periaatteiden on tarkoitus valmistua vuoden 2005 aikana.

Monimuotoisuusohjelman toteuttaminen sisältyy metsäkeskusten ja Tapion ministeriön kanssa neuvottelemiin tulossopimukseen strategisena tavoitteena ja osana lähes kaikkia toimintoja. Ohjelman eri osat näkyvät käytännönläheisesti metsänomistajien neuvonnassa ja heille ja muille toimijoille annetussa koulutuksessa ja viestinnässä. Merkittävä rooli on metsäkeskusten tekemällä lähes miljoonaan hehtaariin yltävällä metsikkötasoisella alueellisen metsävaratiedon kokoamisella ja käyttämisellä.

Tiedotus, seminaarit:

METSO-ohjelman sisällöstä ja toteutumisesta pyritään tiedottamaan aktiivisesti. Huhtikuussa 2003 avattiin METSO-ohjelman internet-sivut maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön sivuilla (www.mmm.fi/metso ja www.ymparisto.fi/metso). Myös lukuisat muut toimijat ovat avanneet omat METSO-sivut.

Maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö julkaisevat yhdessä 5–6 kertaa vuodessa ilmestyvää METSONlehtiä -uutiskirjettä. Uutiskirjeet ovat löydettävissä edellä mainitulta maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön internet-sivuilta. Aiheesta on pidetty seminaareja ja tiedotustilaisuuksia.